

Motion till riksdagen

1989/90:Fi204

av Carl Bildt m.fl. (m)

Den ekonomiska politiken

Innehåll

1. Sammanfattning	6
2. Den ekonomiska utvecklingen	9
2.1 Internationella perspektiv.	9
2.2 Sverige vid vägs ände	11
2.3 Fortsatt utförsbacke	15
3. Regeringens ekonomiska politik.	18
3.1 Finansplanens riktlinjer	18
3.2 Skatteomläggningen	22
3.3 Budgetpolitiken	23
4. Det moderata alternativet	26
4.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken	26
4.2 Stimulans för enskilt sparande	28
4.3 Principer för lönebildningen	29
4.4 En verklig skattereform	31
4.5 Budgetpolitiken	34
4.6 Statskuldspolitiken	39
4.7 Penningpolitiken.	41
4.8 Effekter av den moderata politiken	43
5. Hemställan.	44

I Sammanfattning

Mot. 1989/90
Fi204

Regeringens ekonomiska politik har misslyckats. Sverige går mot förvärrade yttre och inre obalanser. 1980-talets skatthöjningar och försvar för offentliga monopol framkallar 1990-talets kris.

För världens utvecklade marknadsekonomier ser framtiden annars ljus ut. Den goda konjunkturen är nu inne på sitt åttonde år. Inflationen är under kontroll. Strukturomvandlingen, introduktionen av ny teknologi och Europa-integrationen ger fortsatt tillväxt. Nya jobb tillkommer, och arbetslösheten avtar.

Men för Sverige är bilden en helt annan. Från mitten av 1980-talet pekar i stort sett alla kurvor fel. Trots gynnsamma yttre förutsättningar blev årtiondet Sveriges sämsta från tillväxtpunkt sedan seklets början. 1990 kommer Sverige att förena västvärldens lägsta tillväxt med västvärldens högsta inflation. Samtidigt ökar underskotten i bytesbalansen med expressfart.

Det finns inga enkla och snabba lösningar på den kris som nu förvärras i rask takt. Sanningen är att vi går mot en mycket besvärlig tid. En felaktig ekonomisk politik under en följd av år kommer att ge allvarliga ekonomiska problem under en följd av år.

Men detta får inte bli en ursäkt för att ytterligare skjuta på den nödvändiga kursomläggningen. Ju längre den dröjer, desto större blir problemen och desto längre tid tar det att åter nå en balanserad tillväxt.

Socialdemokraterna har i finansplan efter finansplan visat sin oförmåga att vända utvecklingen. Mönstret har hela tiden varit detsamma. Förhoppningar och förmaningar inför det kommande året har följt på korta konstateranden av att det pågående redan är "kört". Så har det ena förlorade året lagts till det andra.

Årets finansplan är den svagaste i Sveriges moderna historia. Misslyckandet 1989 och de allt dystrare prognoserna för 1990 och 1991 föranleder inte annat än en inbjudan till överläggningar med arbetsmarknadens parter. Finansplanen är så svag att t.o.m. regeringen själv tvingas säga att den är ofullständig och att man senare återkommer med de förslag man ännu inte förmått samla sig till.

Enligt moderata samlingspartiets uppfattning finns det skäl att räkna med att tillväxten under 1990 och 1991 kommer att understiga 1,5 %. Det är mindre än hälften av genomsnittet i den industrialiserade västvärlden.

Vidare finns det anledning att räkna med att inflationen under 1990 och 1991 kommer att ligga kring 9 %. Det är ungefär dubbelt så högt som i industriländerna i övrigt. Inemot 3 procentenheter av prisstegringen båda dessa år är resultat av skatthöjningarna i uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet.

Beträffande skattetrycket redovisar finansplanen i strid med tidigare uttåganden en fortsatt höjning. Mycket talar för att denna utveckling med nuvarande politik kommer att förlängas in i 1991.

I nu rådande utgångsläge kan lönekostnadsökningarna 1990 förutses bli ca 10 procent. Särskilt den starka ökningstakten inom den offentliga sektorn gör regeringens antagande om 7,5 % helt orealistiskt. För 1991 förefaller det på samma sätt högst osannolikt – med den politik som nu bedrivs – att siffran

kan gå ner till ens den högre nivå på 7 % som utgör det högre alternativet i finansplanen.

Därmed måste man utgå från att bytesbalansen kommer att utvecklas än mer negativt än vad regeringen förutser. Särskilt oroande är den försvagning av handelsbalansen som skett de senaste månaderna. Med oförändrad politik kommer bytesunderskottet med största sannolikhet att stiga över 60 miljarder kronor under 1991. Det blir då det tyngsta underskott som Sverige haft under efterkrigstiden.

Den ekonomiska krisen har därmed framskridit så långt att den riskerar att bli okontrollerbar.

Under hela 1980-talet har moderata samlingspartiet företrätt en alternativ ekonomisk politik. Med stor konsekvens har vi kritiserat den socialdemokratiska politiken och varnat för dess följder.

I detta "Alternativ 90" redovisar moderata samlingspartiet förslag till åtgärder på kort och medellång sikt för att bryta krisen och för att vända utvecklingen uppåt. I det långa loppet finns det ingen annan utväg än den politik vi föreslår.

Sänk skattetrycket!

Trots att marginalskatterna nu äntligen sänks kommer en skattepolitik som kontinuerligt höjer skattetrycket att även fortsättningsvis driva upp kostnaderna och bromsa tillväxten.

Den kommunala skatteökningen måste hejdas. Ett kommunalt skattestopp bör införas för i vart fall de närmaste åren. Med ett snabbt beslut ges en tidig signal inför arbetet med såväl de kommunala budgetarna för 1991 som långtidsplaneringen i kommuner och landsting.

Vår inriktning av skattepolitiken för 1991 innebär att skattetrycket sänks med mellan 2 och 3 procentenheter. Den statliga inkomstskatten slopas upp till en inkomst av 200 000 kronor, och skatteskalen inflationsskyddas. Kapitalbeskattningen lindras. Reformen finansieras genom dynamiska effekter, besparingar i offentliga utgifter samt strukturförändringar i skattesystemet.

Under 1990-talet måste den ekonomiska politiken utgå från att Sverige inte kan ha ett skattetryck som markant avviker från vad som gäller i jämförbara västeuropeiska länder.

Dämpa kostnadsökningarna!

Med vår skattepolitik blir den beräknade inflationen ca 2,5 procentenheter lägre såväl 1990 som 1991 enbart genom att kostnadsdrivande skattehöjningar avvisas.

Förslag läggs dessutom fram om en sänkning av arbetsgivaravgifterna med nära 2 procentenheter, vilket direkt minskar lönekostnadsökningen och därmed indirekt inflationen.

I förhållande till regeringens förslag kan vi därför räkna med att inflationen 1990 blir minst 3 procentenheter lägre. Genom att löntagarnas kompensationskrav för både 1990 och 1991 begränsas, och genom att lönekostnadsstegringen dämpas, skapas förutsättningar för en avsevärt lugnare kostnadsutveckling 1991.

Spara i bidragssystemen!

Under 1980-talet har kostnadsökningen i främst de offentliga transfereringssystemen varit mycket kraftig. Denna utveckling måste brytas. Annars blir följden antingen allt större finansieringssvårigheter eller krav på kraftiga avgifts- och skattehöjningar.

En marginalskattesänkning skapar goda förutsättningar för ändringar i bidragssystemen. Den onda cirkeln högre skatter – högre bidrag kan då vändas till den goda cirkeln lägre skatter – lägre bidrag.

Moderata samlingspartiet föreslår en sänkt ersättningsnivå i sjukförsäkringssystemet från 90 till 80 % under de första 89 dagarna. Dessutom förordas ett system med arbetsgivarperiod de första två veckorna av en sjuktid. Detta kommer att leda till en direkt besparing på ca 2,3 miljarder kronor samtidigt som vi räknar med omkring motsvarande 40 000 nya heltidsarbeten.

Förslag läggs också om liknande förändringar i föräldraförsäkringen, pensionsförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Besparingar och förändringar görs även i transfereringssystemen till bl.a. kommuner och företag.

Säkra valutapolitiken!

Tanken på en ny devalvering måste avvisas. En sådan skulle bara medföra att svårigheterna att lösa de svenska kostnadsproblemen blir än större.

Men det räcker inte med ord i ett läge där alla marknader ser vart utvecklingen är på väg. Moderata samlingspartiet har under en följd av år krävt en anknötning av kronan till det europeiska valutasamarbetet EMS. Den skulle stärka tilltron till vår beslutsamhet att försvara kronans värde.

En EMS-anknytning kräver förhandlingar med de regeringar och centralbanker som i dag deltar i EMS-samarbetet. Sådana bör inledas omedelbart.

Stimulera sparandet!

Utan ett ökat enskilt sparande finns det inga möjligheter att klara de ekonomiska balansproblemen på sikt.

En förbättring av det dåliga hushållssparandet förutsätter en generell politik, som främst bygger på sänkt skattetryck och stabila spelregler. Tvångssparandet skall skyndsamt avvecklas liksom löntagarfonderna. Privatisering av statliga företag stärker och sprider det enskilda ägandet.

Därutöver är det viktigt att särskilt stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier till enskilda hushåll. Moderata samlingspartiet fäster speciell vikt vid utvecklingen av pensionsparandet, och föreslagna försämringar måste stoppas.

Skapa förutsättningar för tillväxt!

Dagens låga tillväxt hotar morgondagens välfärd. Om inte tillväxten förbättras, går hela vårt välfärdssystem mot en allvarlig finansieringskris under 1990-talet.

Svenska investeringar sker allt oftare utomlands, medan utlänningars in-

vesteringar går Sverige förbi. Vid sidan av högskattepolitiken är en starkt bidragande orsak osäkerheten om energipolitiken och Europa-politiken.

Sverige har inte råd med denna osäkerhet. Klara politiska besked om att alla kärnkraftverk skall användas så länge den tekniska och ekonomiska livslängden så medger och att Sverige strävar efter ett med neutraliteten förenligt medlemskap i EG skulle skapa bättre förutsättningar för den för framtidens välfärd nödvändiga tillväxten.

2 Den ekonomiska utvecklingen

2.1 Internationella perspektiv

Den aktuella tillväxtfasen i världsekonomin går nu in på sitt åttonde år. Dess varaktighet har föranlett spekulationer om att konjunkturcykeln är död. Onekligen kan vissa strukturella förändringar påvisas i de utvecklade ländernas ekonomier. Tjänstesektorn väger nu tyngre, och utrymmet för lagervängningar har minskat. Men mer betydelsefull är säkert förskjutningen i den ekonomiska politikens inriktning, där man allmänt gått från finstyrning av efterfrågan till kamp mot inflationen och avreglering i syfte att vidga utbudet av produktionsfaktorer.

Så här i början av 1990-talet är skillnaden slående mot läget tio år tidigare. Då ökade inflationen snabbt, och en fördubbling av oljepriserna var på väg att föra ned världsekonomin i en djup recession. Nu pågår en stabil tillväxt utan tecken till nämnvärd avmattning, inflationen är i de industrialiserade västländerna under kontroll, och t.o.m. de kvardröjande höga arbetslöshets-talen är på väg nedåt. Ekonomiska prognoser överträffas lika regelbundet som de under 1970-talet underskreds.

Även 1989 blev bättre än väntat. Den totala produktionen i OECD-länderna ökade med 3,6 %. Som vanligt räknas det försiktigtvis med en viss nedgång till ca 3 % de närmaste åren, men den siffran kan mycket väl komma att överträffas. Vad som ger anledning till optimism är särskilt den måttliga takten i löne- och prisstegringen. Den förhållandevis höga investeringsnivån under senare år ger dessutom en god grund för fortsatt expansion. Och rådande obalanser – t.ex. i handeln mellan USA och Japan/Förbundsrepubliken Tyskland samt skuldkrisen i u-länderna – har minskat, även om de fortfarande utgör orosmoment.

Den ekonomiska utvecklingen i *Förenta staterna* förefaller ändå gå mot den eftersträfvade mjuklandningen. Tillväxten sjönk förra året till 3 %. Det första kvartalet i år förefaller liksom det sista 1989 bli svagt, men sedan kan det mycket väl bli en aktivitetsökning. Den förhållandevis låga inflationstakten har gett centralbanken utrymme att lätta på penningpolitiken. Den sjunkande dollarkursen kommer rimligen att främja exporten. Det förhållandet att underskotten i såväl utrikeshandeln som den federala budgeten förblir i stort sett oförändrade i absoluta tal betyder att de sjunker reellt sett och i förhållande till bruttonationalprodukten. Den största risken för ett bakslag torde ligga i den stora skuldsättningen hos både företag och privatpersoner. Bakom ansatsen till finansiell kris på Wall Street i höstas fanns företeelser

som högbelånade företagsuppköp, oron på skräpobligationsmarknaden och sparbankskrisen. Andra sidan av skuldproblemet är naturligtvis bristen på sparande, där ett hushållssparande på bara några procent framstår som helt otillräckligt. Det nu aktuella budgetförslaget inrymmer därför sparstimulerande åtgärder, bl.a. skattebefrielse för långsiktigt bundet sparande. Vidare förestår av allt att döma lättnader i kapitalvinstbeskattningen och i dubbelbeskattningen av aktieutdelningar.

Trots upptrissade börskurser märktes knappast höstens finansiella krisunge i *Japan*. Landets ekonomiska styrka framgår av att yenen har apprecierats med ca 70 % på två år, och ändå är handelsunderskottet i stort sett oförändrat. Den exempellösa expansionen går vidare i obruten takt. Det verkar nästan som om den av omvärlden framtvingade stimulansen i den inhemska efterfrågan adderas till den tillväxt som härrör från export och investeringar. Japans frammarsch skapar ett spänningsförhållande till Förenta staterna, som kan leda till besvärliga förvecklingar mellan länderna. Ändå borde rimligen det sistnämnda landet välkomna att den kapitalimport som behövs för att täcka handelsunderskottet inte bara är av finansiell art utan även får den mera beständiga form som investeringar i företag och fastigheter utgör.

I *Europa* gick utvecklingen under 1980-talet från "euroskleros" i början av årtiondet till "eurofort" i slutet. Även om den senaste tidens förändringar i Östeuropa har varit en bidragande orsak, är ändå den snabbt fortgående integrationen inom EG den viktigaste förklaringen. Man har redan börjat skörda frukterna av den gemensamma inre marknaden som skall vara klar till 1993. Valutasamarbetet inom EMS har fått en kraftigt nedhållande effekt på prisstegringen i tidigare höginflationsländer som Frankrike och Italien, vilket kontrasterar mot utvecklingen i Storbritannien, som ännu står utanför växelkursmekanismen.

I *Föbundsrepubliken Tyskland* justerades tillväxtprognosen kontinuerligt upp under 1989. Slutresultatet blev en produktionsökning med 4 %. Förutom investeringarna är det exporten som ökar, vilket till stor del sammanhänger med att D-marken varit undervärderad. Dollarnedgången i förening med den inkomstskattesänkning som nu genomförs kan dock styra över expansionen mer mot privat konsumtion. Bakom den aktuella optimismen, som inte minst härrör från utvecklingen i Östeuropa, finns dock problemen kvar i tysk ekonomi med besvärande regleringar och omfattande subventioner. Ett utpräglat tillväxtområde återfinns numera i ett bälte i Sydeuropa, som kan kallas *Norra Medelhavsområdet* (framför allt södra Spanien, norra Frankrike och södra Italien), dit mycken verksamhet kommer att dras de närmaste åren. En kontrast utgör för tillfället *Storbritannien*, där kombinationen av avregleringar och flytande växelkurs lett till en obalanserad situation med stora prishöjningar och höga räntor – en vändning till det bättre synes dock vara förestående.

Kommunismens kollaps i *Östeuropa* innebär marknadsekonomins seger över planhushållningen som ekonomiskt system. Även om de snabba omvälvningarna under främst hösten 1989 är mycket glädjande från demokratisk synpunkt och med hänsyn till världsfreden, står det dock klart att utvecklingen mot ekonomisk frihet kommer att bli mycket besvärlig. Fri prisbildning och konvertibla valutor kommer att vara helt nödvändiga. Den stöd-

verksamhet som skall samordnas genom EG:s försorg bör inte i första hand vara finansiell utan främst ta sikte på att förmedla kunnande i företagsledning, kalkylering, marknadsföring m.m.

Ett positivt tecken är att flera östländer visar ett starkt intresse för att närma sig internationella samarbetsorgan – på det ekonomiska området bl.a. EG och GATT. Världshandelns tillväxt, som 1989 var oväntat stark, beräknas bli något långsammare i början av 1990-talet. Mycket hänger emellertid på utgången av de pågående GATT-förhandlingarna. Det är nödvändigt att dessa kröns med framgång, om aktuella tendenser till protektionism skall kunna hållas i schack och för att tidigare kommuniststyrda länder smidigt skall kunna integreras i världsekonomin.

Norden håller tyvärr på att hamna utanför den dynamiska utveckling som pågår i kontinental-Europa. Till stor del beror naturligtvis detta på att de nordiska länderna, med undantag för Danmark, står utanför EG, där tyngdpunkten dessutom är på väg att förskjutas söderut. Tillväxten förblir svag, varvid en viss förbättring i Norge uppvägs av behovet att hålla tillbaka den tidigare snabba expansionen i Finland. Eftersom de nordiska länderna – liksom för övrigt Storbritannien – väger tungt i Sveriges utrikeshandel, får den förhållandevis långsamma efterfrågeökningen en negativ effekt på Sveriges exportutsikter.

2.2 Sverige vid vägs ände

För första gången sedan socialdemokraterna återkom till regeringsmakten 1982 nämns inte den tredje vägens ekonomiska politik i finansplanen. Det är ingen tillfällighet. Vid utgången av 1980-talet tvingas regeringen konstatera att den svenska ekonomin befinner sig vid vägs ände. Vi är tillbaka i en situation av svag tillväxt, högt kostnadsläge och växande underskott i bytesbalansen. Upprepade moderata förutsägelser om att den tredje vägen skulle visa sig vara en återvändsgränd har besannats.

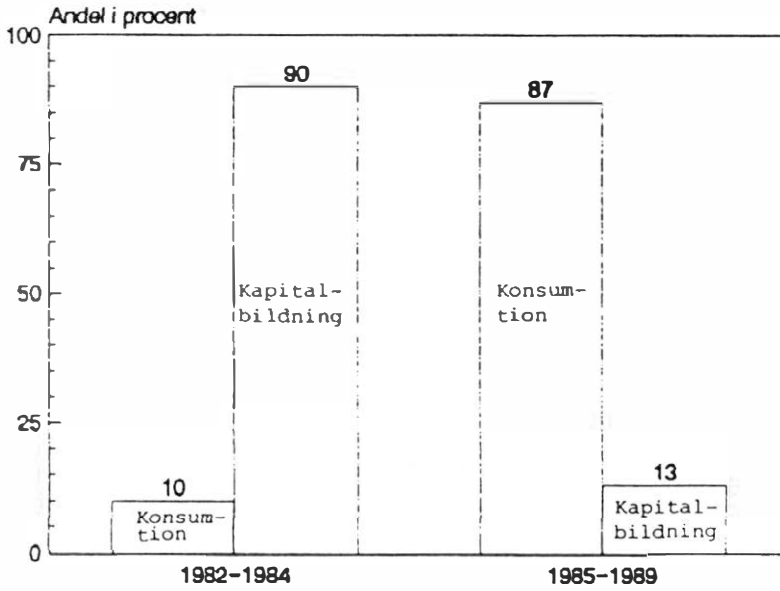
Det är viktigt – inte minst för att förebygga liknande misslyckanden i framtiden – att klarlägga vad som verkligen hände under det gångna årtiondet. Efter en överstor devalvering siktade den nya socialdemokratiska regeringen till att främja investeringar och export, samtidigt som den inhemska konsumtionen skulle hållas tillbaka. Denna uppläggning fungerade i två år, men förbyttes sedan i sin motsats, vilket framgår av diagram 1.

Sedan 1985 har således nästan 90 procent av den lilla tillväxt som förekommit gått till konsumtion. Utvecklingen har varit likartad för den del av kapitalbildningen som kommer till uttryck i utrikeshandeln. Som diagram 2 visar kunde inte det inledande exportöverskottet vidmakthållas, utan sedan 1985 har importen vuxit dubbelt så snabbt som exporten.

Den viktigaste förklaringen till att de första framgångarna inte blev bestående var att regeringen inte lyckades kontrollera de inflationsimpulser som den stora devalveringen framkallade. Tvärtom bidrog den själv starkt till prisstegringen genom en successiv skärpning av skattetrycket. Av diagram 3 framgår att Sverige efter socialdemokraternas återkomst till regeringsmakten kraftigt har avvikit från OECD-ländernas inflationsgenomsnitt.

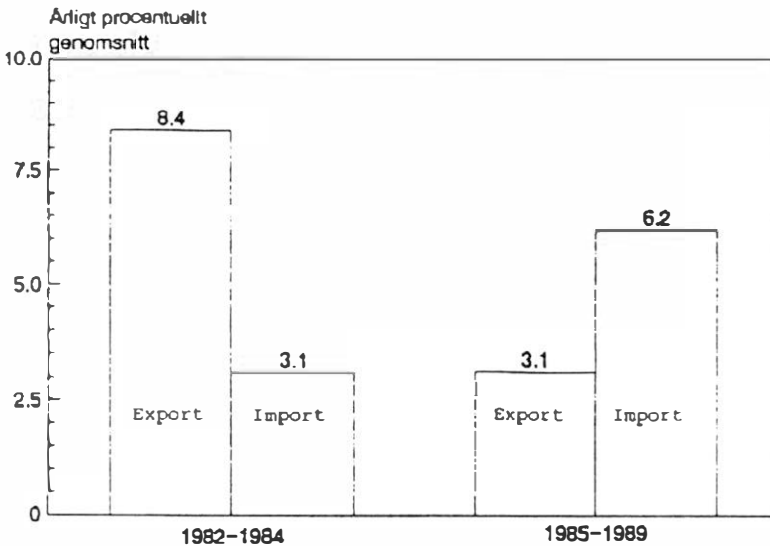
Diagram 1
Från kapitalbildning till konsumtion

Mot. 1989/90
Fi204

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet

Diagram 2
Från export- till importöverskott

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet

Diagram 3
Högre inflationstakt

Källor: Statistiska centralbyrån, OECD och konjunkturinstitutet

Det bör då noteras att detta genomsnitt dras upp av vissa höginflationsländer utöver Sverige och att prisstegringen i våra viktigaste konkurrentländer ligger avsevärt därunder.

Den högre inflationstakten måste med nödvändighet leda till en försvagning av konkurrenskraften, vilket diagram 4 visar. Devalveringarna i början av 1980-talet sänkte det svenska kostnadsläget med drygt 25 procent. Men den konkurrensfördelen har sedan successivt urholkats, så att nu knappast något längre återstår.

Konkurrenskraftens växlingar återspeglas i bytesbalansen på det sätt som framgår av diagram 5. Det enda avbrottet i det vanliga mönstret av först förbättring och sedan försämring sammanhänger med oljeprisfallet 1986. Sedan dess befinner sig bytesunderskottet i snabb tillväxt, vilket naturligtvis så småningom måste utsätta den fasta valutakursen för svåra påfrestningar.

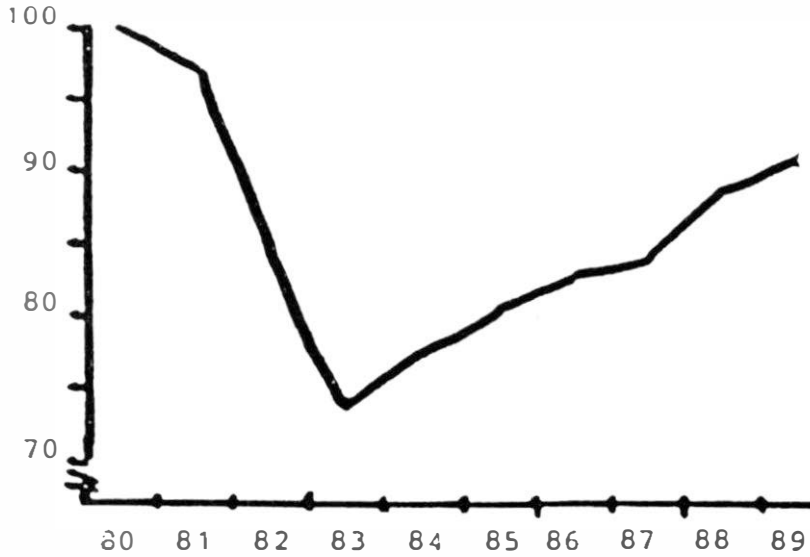
Trots gynnsamma yttre förutsättningar i form av en stabilt god internationell konjunktur blev 1980-talet Sveriges sämsta årtionde i tillväxthänseende sedan seklets början, vilket diagram 6 visar. Det var sämre än det av oljekriser och internationell stagnation kännetecknade 1970-talet. Det var t.o.m. sämre än det av världsdepressionen präglade 1930-talet och även jämfört med det av första världskriget störda 1910-talet. Den låga genomsnittsiffran 2 procent skulle ha varit representativ för ett lågkonjunkturår under 1950- och 1960-talen.

Som regeringsparti under den internationella uppgångsperioden sedan

Diagram 4 Konkurrenskraften åter sämre
Index 1980=100

Mot. 1989/90
Fi204

Index 1980=100

Anm.: Relativ arbetskraftskostnad per producerad enhet uttryckt i gemensam valuta

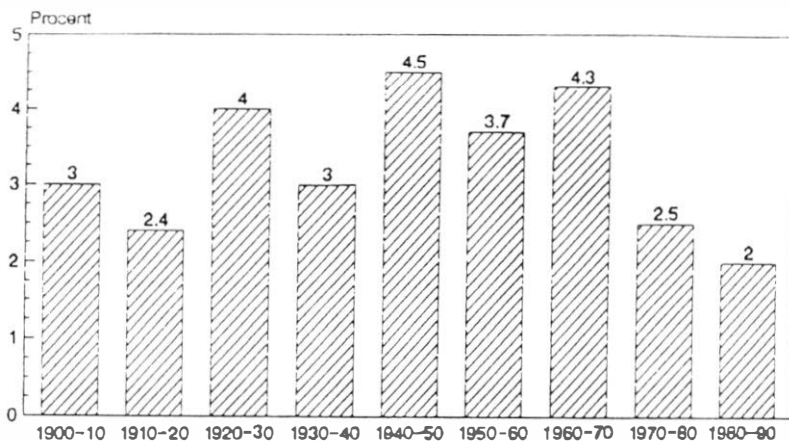
Källor: Svenska Arbetsgivareföreningen och moderata samlingspartiets riksdagskansli

Diagram 5
Bytesbalansen bättre – och sedan sämre

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet

Diagram 6
Lägsta tillväxten under 1900-talet

Ann.: Årligt genomsnitt för resp. tioårsperiod

Källor: Ekonomifakta, statistiska centralbyrån och finansdepartementet

1982 kan socialdemokraterna inte undgå ansvaret för den bedrövliga utveckling som sedan dess kännetecknat Sveriges ekonomi. Och det är inte slut än...

2.3 Fortsatt utförsbacke

Som framgår av tabell 1 väntas tillväxttakten fortsätta ned från 1,8 % i BNP-ökning 1989 till 1,3 % i år. Därmed blir Sverige kvar på sin bottenplats bland OECD-länderna. Beträffande 1991 är det alternativ 2 i finansplanen som bör uppmärksammas, eftersom en löneökning på 7 procent i alla fall inte ligger i underkant. Tillväxten förblir således dålig även det år då hela skatteomläggningen genomförts.

En starkt bidragande orsak till den dåliga tillväxten är att produktivitetsutvecklingen i den svenska ekonomin för hela perioden 1987-90 beräknas bli ungefär noll. Detta stillastående är historiskt och internationellt sett unikt. På kort sikt hjälper det till att hålla sysselsättningen uppe, men samtidigt drivs inflationstakten upp med negativa konsekvenser för den långsiktiga konkurrenskraften.

Mot bakgrund av allt tal ännu i våras om medborgarnas pågående köpfest är det anmärkningsvärt att ökningen av den privata konsumtionen 1989 blev mindre än 1 procent och därmed lägre än den totala tillväxttakten. Därmed förbättrades hushållens sparkvot, även om den fortsatt är negativ. Det bör observeras att den blygsamma konsumtionsökningen inte kan förklaras med de åtstrammingsåtgärder, bl.a. tvångssparande, som beslöts i juni. Enligt konjunkturinstitutets rapport Konjunkturläget hösten 1989 växte den privata konsumtionen mellan första halvåret 1988 och motsvarande period 1989 med endast 0.3 procent!

I själva verket ökar för närvarande den offentliga konsumtionen snabbare än den privata. Särskilt besvärande är att den kommunala konsumtionen

Tabell I

Försörjningsbalans och nyckeltal (genomsnittlig årlig volymförändring i procent, där ej annat anges)

Mot. 1989/90

Fi204

	1989	1990	1991 alt 1	1991 alt 2
BNP	1,8	1,3	1,7	1,4
Privat konsumtion	0,8	1,3	2,3	2,8
Offentlig konsumtion	1,4	1,7	1,1	1,1
Statlig	1,3	2,0	0,0	0,0
Kommunal	1,4	1,6	1,5	1,5
Bruttoinvesteringar	6,2	1,7	2,0	0,0
Näringsliv	7,8	3,4	2,3	...
Offentliga myndigheter	1,2	6,2	5,2	...
Bostäder	- 4,4	- 5,8	- 1,2	...
Lagerinvesteringar ¹	0,7	0,0	0,0	0,0
Export	3,6	2,9	3,5	3,0
Import	6,1	3,5	4,0	4,0
Löneökning %	9,5	7,5	4,0	7,0
Prisökning dec-dec %	6,7	7,7	6,2	7,6
Prisökning, årsgenomsnitt %	6,4	7,9	6,9	7,8
Hushållens sparkvot, % av BNP	- 2,7	- 1,5	- 0,3	0,8
Bytesbalans, % av BNP	- 2,3	- 2,8	- 3,7	- 3,8
Bytesbalans, mdr kr	-28,2	-37,5	-52,6	-54,0

¹ Förändring i procent av föregående års BNP

fortsätter att överträffa t.o.m. regeringens beskedliga återhållsamhetsmål på 1 procent.

Den främsta förklaringen till den avtagande tillväxttakten 1990 är att investeringsökningen reduceras, inte minst inom näringslivet. Denna utveckling kan förutses fortsätta 1991. Det av regeringen väntade omslaget på bostadssidan kan t.o.m. visa sig vara en underskattning, när det klarnar kring skatteomläggningens ökade pålagor på boendet med åtföljande negativa konsekvenser för byggnadsverksamheten.

Även utrikeshandelns tillväxt försvagas, varvid importen fortsätter att utvecklas långsammare än exporten. Den snabba kostnadsstegringen medför naturligtvis att Sverige förlorar marknadsandelar både utomlands och på hemmamarknaden. Med hänsyn till föreliggande begränsningar på ekonomins utbudssida och riskerna för en än snabbare försämring av det inhemska kostnadsläget kan det mycket väl tänkas att utrikeshandeln t.o.m. utvecklas sämre än vad som antas i finansplanen. Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer för december visar således en vikande exportförsäljning och minskad ordergång.

Den genomsnittliga timlöneökningen 1989 redovisas av regeringen till 9,5 procent. Eftersom en ovanligt stor del av lönebildningen försiggick vid sidan av avtalen, talar mycket för att siffran blir högre, när all statistik hunnit samlas in. Mot bakgrund av stora kompensationskrav – inte minst som en följd av de stora lönehöjningarna på det statliga avtalsområdet förra året – torde siffran 7,5 procent för 1990 vara kraftigt underskattad. De kommunalt anställda har t.ex. begärt sammanlagt 15 procent i nivåhöjning. Bankmannaförbundet har varslat om konfliktåtgärder för liknande krav. Övriga grupper med avtal för 1990 har rätt till nya förhandlingar, när prisökningen överskrider 4 procent, vilket på grund av beslutade skatthöjningar kan väntas ske

redan i mars. Slutligen måste konstateras att det nuvarande arbetsmarknads-läget erfarenhetsmässigt bör leda till en löneökningstakt 1990 kring 10 procent. En nedgång påföljande år till 4 procent enligt regeringens alternativ 1 ter sig helt orealistisk, och även 7 procent i alternativ 2 torde visa sig tilltaget i underkant.

Om dessa farhågor beträffande löneutvecklingen är berättigade, ligger re-geringen för lågt också i sin prisprognos. Statens pris- och konkurrensverk (SPK) har gjort en noggrann kalkyl, som slutar på 8,6 procent, och då har man ändå inte räknat med något utfall på löneavtalens fyraprocentsklausul. Mycket talar för att prisstegringen både i år och nästa år hamnar kring 9 procent, vilket naturligtvis ytterligare skulle försvaga Sveriges konkurrensför-måga gentemot omvärlden. Att prisökningen till en del beror på höjningar av indirekta skatter är skäligen ointressant – även denna del höjer kostnads-läget och reducerar medborgarnas köpkraft. Bland OECD-länderna skulle Sverige därmed få den snabbaste inflationstakten och ligga på ungefär dubbla genomsnittet. Att hamna högst i inflationstakt och samtidigt lägst i tillväxttakt är en något ovanlig kombination.

Problemen i den svenska ekonomin framträder på ett samlat sätt i de väx-ande underskottstalen för bytesbalansen. Regeringen har redan tvingats re-videra upp sina prognoser från november med åtskilliga miljarder. Bytesun-derskottet 1989, som då bedömdes till 24,5 miljarder kronor, anges i finans-planen till 28,2 miljarder. Men den siffran har redan överträffats av verklig-heten. Den sedermera redovisade statistiken för november visade ett under-skott, som var 2 miljarder större än väntat. Därmed kan helårstalet för 1989 väntas överskrida 30 miljarder. Mot bakgrund av särskilt den snabba för-svagningen av utrikeshandeln framstår de i finansplanen förväntade under-skotten på knappt 40 miljarder kronor 1990 och drygt 50 miljarder 1991 som orealistiskt optimistiska.

Därtill kommer att den sedan flera år pågående förbättringen av bytesför-hållandet, vilken till en tid kunnat dölja försvagningen av Sveriges externa position, mycket väl kan brytas snabbare än vad regeringen förutser för att sedan kanske vändas i sin motsats. Det behövs inte mycket mer än att olje-priset stiger – vilket redan skett i förhållande till antagandet i finansplanen – och att priserna på svenska skogsprodukter faller för att överskottet i han-delsbalansen skall försvinna.

Argumentationen i finansplanen att försämringen av bytesbalansen för-klarar av växande räntebetalningar för direktinvesteringar och aktieköp i ut-landet har i hög grad karaktären av en bortförklaring. Den håller inte, om satsningarna utomlands utgör led i en successiv utflyttning av verksamheten från Sverige för företag och privatpersoner. Landets problem just nu är inte att svenskar investerar utomlands i snabbt växande utsträckning utan att det omvända kapitalflödet utifrån och hit är så blygsamt, vilket bl.a. samman-hänger med det hårda skattetrycket, energipolitiken och motståndet mot en EG-anslutning.

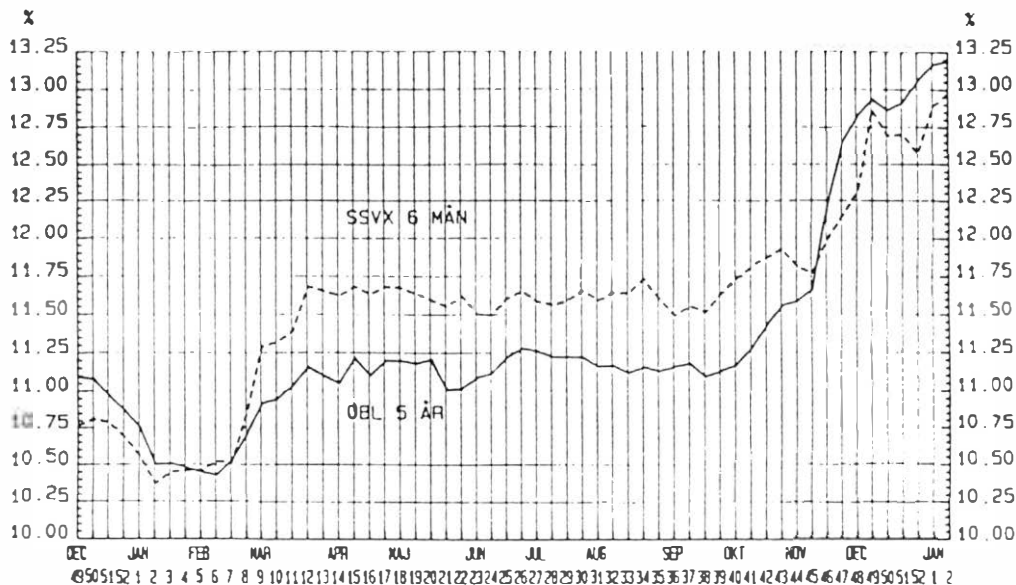
Det försämrade läget i den reala ekonomin återspeglas på den finansiella sidan i ränteutvecklingen. Som framgår av diagram 7 steg räntenivån i två markerade steg med sammanlagt 2 procentenheter under 1989. Uppgången från tiden för skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet

fram till budgetpropositionens framläggande var mycket kraftig, och då särskilt för den långa räntan, vilket vittnar om en kraftigt ökad pessimism beträffande Sveriges ekonomiska framtid.

Mot. 1989/90
Fi204

Diagram 7

Ränta på 6-månaders statsskuldväxlar och 5-åriga statsobligationer. Veckogenomsnitt. Vecka 49 1988 – vecka 2 1990

Källa: Riksbanken

Slutsatsen av denna genomgång blir att den svenska ekonomins problem fortsätter att växa och att de hör hemma på utbudssidan. Det är nu uteslutet att – i enlighet med den 1987 fastlagda ekonomiska politiken på medellång sikt – överskott skall kunna uppnås i bytesbalansen redan i början av 1990-talet. Tvärtom får vi med nuvarande inriktning av den ekonomiska politiken räkna med att obalanserna förvärras, att tillväxten avstannar och att arbetslösheten ökar de närmaste åren. Sverige är på väg in i en djup ekonomisk kris, som kan väntas vara i flera år, om inte en kraftfull kursomläggning genomförs.

3 Regeringens ekonomiska politik

3.1 Finansplanens riktlinjer

Det dominerande intrycket av årets finansplan är att regeringens ekonomiska politik präglas av uppgivenhet. Det förtjänar att noteras att tidigare tendenser till skönmålning hålls tillbaka och att den snabbt framskridande försämringen i olika avseenden presenteras med rätt stor tydlighet. Men sedan den tredje vägens ekonomiska politik sålunda har misslyckats, tycks regeringen inte ha något att sätta i dess ställe.

Bland den ekonomiska politikens mål ges sysselsättningen högsta prioritet. Det betecknas i finansplanen som positivt att arbetslösheten har pressats ned till under 1,5 procent. Samtidigt framhåller regeringen att en fortsatt god sysselsättningsutveckling förutsätter låg inflation. Det kan då förefalla som om den ekonomiska politiken närmast borde inriktas mot detta mål. Den slutsatsen dras emellertid inte, och därmed förblir målkonflikten mellan hög sysselsättning och låg inflation olöst.

Enligt finansplanen är den främsta uppgiften för den ekonomiska politiken att bekämpa den aktuella överhettningen. Som framgått av det föregående härrör denna uppenbarligen inte från en överdriven export- eller investerings efterfrågan. Ej heller går det att hävda att konsumtionen håller på att skena iväg. I stället är det läget på arbetsmarknaden som är överhettat. Det kommer till uttryck i den snabba löneutvecklingen och i det anmärkningsvärda förhållandet att trots en uppgång i antalet arbetade timmar 1989 med 1,5 procent, blev BNP-ökningen endast obetydligt större. Därmed framträder som orsaksfaktorer bakom överhettningen lönebildningen och produktiviteten, vilka tillsammans alstrar den för Sveriges konkurrenskraft så negativa inhemska kostnadsutvecklingen.

Regeringens recept mot överhettningen är i allmänna termer en ekonomisk-politisk åtstramning. Budgetförslaget sägs vara ett uttryck för en stram finanspolitik, vilket mot bakgrund av att budgetsaldot försvagas med inemot 19 miljarder kronor jämfört med innevarande budgetår kan te sig överraskande. Hur det förhåller sig härmed kan dock – som framgår av avsnitt 3.3 – inte nu avgöras, eftersom budgetförslaget enligt finansministerns egen uttåg är ofullständigt.

Den enda nya konkreta åtgärd som nämns i finansplanen är regeringens inkallande av arbetsmarknadens parter till överläggningar om lönebildningen. Greppet är dock lika beprövat som det erfarenhetsmässigt visat sig vara misslyckat. Den enda skillnaden mot tidigare är att regeringen inte i förväg presenterar sina villkor för en uppgörelse.

Vid tidigare försök med statlig inkomstpolic har resultatet blivit att regeringen tvingats till eftergifter i form av skatterabatt, livsmedelssubventioner m.m. utan att detta minskat takten i lönestegringen. Förklaringen härtill är att lönebildningen bestäms av utbudet och efterfrågan på arbetskraft, som kommer till uttryck på en i princip fri marknad. Det ligger då helt enkelt inte i de centrala avtalsparternas makt att slutligt råda över lönesättningen, alldeles bortsett från att det ter sig onaturligt för löntagarnas företrädare att binda sig för lägre påslag än vad marknaden tillåter.

Detta betyder också att frågor som rör förhandlingssystem och avtalskonstruktioner är av underordnad betydelse. Den pågående diskussionen om avtalsförhandlingarna bäst förs centralt eller lokalt, eller kanske däremellan, framstår därmed som missriktad. Faktum är ju att förhandlingar i Sverige förs såväl centralt som branschvis och ute på arbetsplatserna. Det förhållandet att resultaten av flera på varandra lagrade lönerörelser adderas till varandra kan inte gärna göra det lättare att få lönebildningen att hålla sig inom det samhällsekonomiska utrymmet. Enligt moderata samlingspartiets mening är det angeläget att löneförhandlingarna decentraliseras, så att därmed en bättre avkänning av marknadens krav kan uppnås.

All erfarenhet liksom vetenskapliga studier visar att läget på arbetsmarknaden har utslagsgivande betydelse för löneutvecklingen. Det är således dagens överefterfrågan på arbetskraft som främst ligger bakom den aktuella kostnadsutvecklingen. Till denna bidrar också den förda skattepolitiken. Naturligtvis innebär från denna synpunkt de pågående marginalskattesänkningarna i sig en förbättring. Men denna motvägs av att lättnaderna totalfinansieras genom att andra skatter höjs. Särskilt lägre inkomsttagare finner att skatthöjningarna för deras del överträffar sänkningarna, vilket skapar nya kompensationskrav. Dessa problem skulle ha undvikits, om man följt den moderata skattelinjen att sänka marginalskatterna inom ramen för en minskning av det totala skattetrycket.

Krav på kompensation utlöses dessutom av de avtalsuppgörelser som träffades under föregående år. Inte minst ger statens egna insatser som arbetsgivare anledning till kritik. En viktig utgångspunkt var riksdagens beslut hösten 1987 att på grundval av 1987 års långtidsutrednings överväganden uppställa 3 procents årlig ökning av arbetskraftskostnaderna som riktmärke för perioden 1988-90. Ett annat utgångsvärde av särskild betydelse för den statliga avtalssektorn var förslaget i 1989 års finansplan om en utgiftsram på 5 procent. Tanken på en utgiftsram fick visserligen stöd endast av den moderata riksdagsgruppen, men finansutskottet underströk i detta sammanhang att statens arbetsgivarverk skulle eftersträva lönepolitisk återhållsamhet i enlighet med de intentioner riksdagen beslutat om. Lönekostnadsökningar för två år på drygt 20 procent kan mot denna bakgrund endast betecknas som ett rejält misslyckande. Till detta bidrog i hög grad att statens förhandlare inte alltid lät sig styras av arbetsgivarens naturliga intresse att främst säkra en god personalförsörjning utan köpte sig politiska medgivanden till priset av extra stora lönehöjningar till vissa kategorier som fallet var i lärarförhandlingarna.

I denna situation är det givetvis svårt att förmå löntagarorganisationerna till att inte utnyttja den rätt avtalen ger dem att när prisökningen överstiger 4 procent begära nya förhandlingar. Argumentet att det inte kan ha varit meningen att de skulle få kompensera sig för de höjningar av indirekta skatter som ligger i skatteuppgörelsen biter inte särskilt bra, när staten själv som arbetsgivare medverkat till att ta in sådana klausuler i sina egna avtal efter det att skatteuppgörelsen var träffad!

Därutöver är det alldelesorealistiskt att till den 15 februari 1990 av arbetsmarknadens parter begära besked att centrala avtal för 1991 skall slutas snabbt och på låg nivå. Uppgiften är så formulerad att det förefaller som om avsikten är att den inte skall kunna lösas. Alternativet till ett sammanbrott i överläggningarna förefaller vara att de slutar i en tyst sammansvärjning, där deltagarna – i likhet med vad som förekommit tidigare – enas om ett lågt mål för löneutvecklingen, fullt medvetna om att marknaden kommer att se till att resultatet blir ett helt annat.

I likhet med vad som varit fallet i de senaste finansplanerna uttalar sig regeringen i år – om än något nedtonat – till förmån för åtgärder i syfte att öka arbetsutbudet. Det enda konkreta förslaget är dock ett bifall till det av oss moderater motionsvis framförda kravet att pensionärer skall kunna uppbära förvärvsinkomster utan avtrappning av det extra avdraget – med den skillna-

den att lättningen i regeringens tappning endast avser löneinkomster. Moderata samlingspartiets ställningstagande till denna fråga framgår i övrigt av särskild motion.

Mot. 1989/90
Fi204

Talet om att öka utbudet av arbetskraft framstår emellertid inte som trovärdigt, när regeringen samtidigt lägger förslag om införande genom lagstiftning av en sjuätte semestervecka liksom om en förlängning av föräldraförsäkringen. Båda dessa åtgärder måste rimligen verka nedhållande på arbetsutbudet.

Beträffande produktiviteten förutskickas förslag om avreglering av jordbrukspolitiken och andra åtgärder för att främja konkurrensen. Men inte heller i detta avseende verkar satsningen vara helhjärtad, eftersom regeringen inte har några konkreta reformförslag att komma med vad gäller den offentliga sektorns förnyelse eller de stora transfereringssystemen. Så länge man inte ger sig i kast med sådana systemfel som leder till att Sverige redovisar de högsta sjuktalen i industrivärlden, går det inte att räkna med annat än att produktivitetens utvecklingen förblir dålig.

Det inslag i åtstramningsprogrammet som regeringen nämner sist är åtgärder för att stimulera sparandet. Här sätter den sin lit till skatteomläggningen. Men medan det i och för sig är troligt att de försämrade avdragsvillkoren kan förmå hushållen till minskad skuldsättning, är det svårt att se att de aktivt skulle engagera sig i realkapitalbildningen genom ett ökat bostads-, pensions- eller aktiesparande. En höjning av kapitalbeskattningen med nära 30 miljarder kronor, riktad mot just dessa sparformer, måste rimligen sätta sina spår.

Ett ytterligare instrument som regeringen anvisar, men som den egentligen inte själv förfogar över, är penningpolitiken. Även på denna punkt föreskrivs fortsatt stramhet. Som en fördel framställs att skatteomläggningen gör hushållen mer räntekänsliga. Förutom att bidra till att stabilisera den inhemska ekonomin anges penningpolitiken nu få till huvuduppgift att slå vakt om den externa balansen och skydda kronan. Bördan på riksbanken kommer därmed att bli ännu tyngre. Fortsatt och ökad restriktivitet i penningpolitiken kan inte betyda något annat än höga räntor, vilket får som ovälkommen bieffekt att motverka den nödvändiga utbyggnaden av produktionskapaciteten.

Efter uppgången av räntenivån under 1989 med drygt 2 procentenheter skedde en ytterligare höjning efter presentationen av budgetpropositionen. Skillnaden mot euroräntan, som under senare år vanligen varit 3 procentenheter och ibland tenderat ned mot 2, är nu drygt 4 procentenheter. Kronans värde har dessutom sjunkit gentemot valutakorgen. Med stigande underskott i bytesbalansen kommer försvaret av valutans värde sannolikt att kräva växande respektavstånd till de internationella marknadsräntorna. Det stora inslaget av kort utlandsupplåning gör läget mycket labilt. Sviktat tilltron till Sveriges möjligheter att bryta nu aktuella nedgångstrender i ekonomin, hjälper det inte hur mycket och hur ofta finansministern och riksbankschefen – eller för den delen företrädare för den politiska oppositionen – bedyrar att det inte kan bli tal om någon ny devalvering. Då ser marknaden till att en sådan framtvings i alla fall. Och det sker då i ogynnsammast möjliga läge, eftersom produktionsresurserna redan är hårt ansträngda.

3.2 Skatteomläggningen

I finansplanen lovprisas den nyligen inledda skatteomläggningen. När innehållet i uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet presenterades, blev emellertid mottagandet kyligt. Räntan steg kraftigt, aktiekurserna sjönk, och kronan föll i värde. Valutaflödet vände utåt, och ekonomerna började tala om devalvering.

Självfallet berodde inte denna negativa reaktion på utfästelsen att sänka marginalskatterna. Som tidigare framhållits verkar en sådan förändring i sig stimulerande på arbetsutbudet. Problemet är att finansieringen praktiskt taget helt ordnas genom höjningar av andra skatter. Dessa skattehöjningar verkar kostnadsdrivande och förvärrar därmed den redan dåliga kostnadsutvecklingen. Tämigen omgående har sådana förändringar – t.ex. beträffande användning av egen bil i tjänsten – framkallat betydande kompensationskrav. Genom att Sveriges internationellt sett rekordhårda skattetryck bibehålls reduceras dessutom de positiva effekterna på produktiviteten högst avsevärt. Sänkta marginalskatter borde göra det lättare att exempelvis anlita hantverkare för reparationer på bostaden. Men höjd byggmoms verkar i motsatt riktning – fortfarande kan det framstå som lönsamt att ta ledigt från det egna jobbet och utföra reparationen själv.

Särskilt allvarligt är emellertid att skatteomläggningen försvårar nyföretagandet och slår hårt mot samhällsnyttigt sparande till och i egen bostad, för trygghet på ålderdomen och i riskvilligt kapital åt näringslivet. Det bör observeras att utredningsförslaget om skärpt kapitalbeskattning byggde på förutsättningen att inflationen skulle vara 4 procent och räntan 7 procent, då en svagt positiv realavkastning efter skatt kunde räknas fram. För överskådlig tid förefaller nivån i båda avseendena bli den dubbla. Förverkligas skatteuppgörelsen enligt de ursprungliga intentionerna, betyder det en kraftigt negativ real kapitalavkastning efter skatt, som inte kan undgå att verka nedhållande på spar- och investeringsviljan i Sverige.

En annan starkt oroande faktor är avsaknaden i skatteuppgörelsen av någon mekanism som kan förhindra kommunalskattehöjningar. Risken är påtaglig att kommuner och landsting frestas att fylla ut det utrymme som uppkommer, när de statliga inkomstkattesatserna sänks. Redan hösten 1989 ökade takten i utdebiteringshöjningarna, så att målsättningen om 30 procent inkomstskatt för de flesta och som högst 50 procent nu inte lär realiseras. Den genomsnittliga kommunalskatten är 1990 drygt 31 kronor per skattekrona.

Otaliga gånger har talesmän för regeringen bedyrat att skattetrycket inte skall skärpas. Ibland har det t.o.m. sagts att det totala skatteuttaget skall återföras till ca 51 procent, vilket skulle innebära en sänkning med ca 70 miljarder kronor. I årets finansplan anges till yttermera visso att en höjd skattekvot skulle ha en negativ inverkan på tillväxten och på ekonomins funktionsätt.

Likafullt stiger skattetrycket steg för steg, vilket framgår av tabell 2. Skattekvoten för 1989 bedömdes i det årets finansplan till 55,5 procent och till 55,7 procent i den reviderade finansplanen i april. Det preliminära facit som 1990 års finansplan utgör redovisar nu en skattekvot för 1989 på 56,8 pro-

cent. För 1990 bedömdes skattekvoten i förra årets reviderade finansplan bli 56,1 procent. Ca 56 procents skattetryck var också den riktpunkt som angavs för skatteomläggningen. Nu är bedömningen för innevarande år uppreviderad till 57,3 procent. Den dryga procent av BNP som uppjusteringen handlar om motsvarar ca 15 miljarder kronor eller i genomsnitt 4.000 kronor per hushåll. Då bör det observeras att det av socialdemokraterna och centerpartiet beslutade tvångssparandet inte beaktas vid beräkningen av skattekvoten.

Tabell 2

Bruttonationalprodukten och skattetrycket
(miljarder kronor i 1989 års priser där ej annat anges)

	1988	1989	1990
BNP	1 194	1 216	1 232
Ökning från föregående år		22	16
Skatter och avgifter	652	691	706
Ökning från föregående år		39	15
Skattekvot (%)	54,6	56,8	57,3

Utvecklingen kan inte bli annorlunda, när som förra året den totala tillväxten i ekonomin uppgick till 22 miljarder och skatteuttaget samtidigt ökade med nära 39 miljarder. Enligt tabell 2 förutses dessa belopp bli ungefär jämnstora 1990. All erfarenhet visar emellertid att skattesumman växer snabbare än produktionsvärdet jämfört med prognoserna. På motsvarande sätt måste den i finansplanen beräknade nedgången i skattekvoten 1991 – mot bakgrund av skatteuppgörelsen och den förda ekonomiska politiken – bedömas som ytterst osannolik.

3.3 Budgetpolitiken

Enligt vad regeringen uppger i finansplanen är det framlagda förslaget till statsbudget mycket återhållsamt. Utgiftsprövningen sägs ha varit sträng. Hur det förhåller sig med den saken är emellertid omöjligt att bedöma, och det inte bara av det skälet att den sedvanliga tabellen över finanspolitiska effekter saknas i den preliminära nationalbudgeten. Ett ovanligt stort antal anslag är "stjärnmärkta", vilket betyder att förslag kommer först senare i särpropositioner. Hänsyn härtill skall i princip ha tagits i posten "Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto", som är upptagen med 8 miljarder kronor. Vad som döljer sig bakom denna klumpsumma avslöjas emellertid ej, mer än att det där också finns kommande skatteförändringar. Härtill kommer att beräkningen av tillkommande utgiftsbehov är notoriskt opålitlig – erfarenheten visar stora skillnader mellan uppskattningen i finansplanen för ett visst budgetår och det faktiska utfallet.

Som om detta inte var nog har finansministern själv medgett att budgetförslaget är ofullständigt. I lunchekot den 11 januari, d.v.s. dagen efter presentationen av budgetpropositionen, yttrade Kjell-Olof Feldt:

Den här gången erkänner jag att det är på det sättet att vi redovisar inte den ekonomiska politiken annat än i dess första fas, och det beror på att de här överläggningarna måste komma emellan, innan vi kan ta ställning till den ekonomiska politiken.

Bristen på fullständighet hos budgetförslaget framgår också av formuleringen i finansplanen att regeringen efter avslutade överläggningar med arbetsmarknadens parter kommer att ta ställning till "i vilken utsträckning den ekonomiska politiken måste skärpas ytterligare". Frågan gäller alltså inte "om" utan "hur mycket". Att det tillkommer förslag är ställt utom tvivel.

Hela detta förfaringssätt ligger i linje med tendensen under senare år att finansplanen blir allt tunnare, att antalet särpropositioner med budgetkonsekvenser växer och att kompletteringspropositionen i slutet av april sväller över alla bräddar med förslag av både ekonomisk och annan innebörd. Ju senare finanspolitiska åtstramningsåtgärder presenteras, desto troligare blir det också att de utgörs av skattehöjningar och inte av besparingar på utgiftsidan, eftersom de senare tar längre tid att genomföra. Hithörande problem och förslag till åtgärder med anledning därav behandlas i motion 1989/90:K234 Finansmakten och budgetprocessen av Lars Tobisson m.fl. (m).

Det säger sig självt att regeringens medvetna regelbrott skapar problem för riksdagens arbete med budgetförslaget. Regeringen kan börja överväga nya förslag först efter den 15 februari, och finansutskottets betänkande med anledning av finansplanen skall slutjusteras den 22 februari. Vid den tiden har för övrigt utgiftsprövningen inletts i utskotten, och den får kanske delvis göras om, när regeringens slutliga förslag anländer. Dessutom finns det anledning att befara att mycket kommer att sparas till kompletteringspropositionen, varför behandlingen av denna under riksmötets sista månad blir lika pressad som förra året. Riksdagen gav vid det tillfället med anledning av ett moderat motionsyrkande regeringen sitt missnöje till känna. Enligt vår mening bör riksdagen på nytt kräva av regeringen att den följer uppställda regler för budgetprocessen.

I 1989 års finansplan utlovades att en mer långsiktig strategi för den offentliga sektorns utgifter skulle redovisas i det årets kompletteringsproposition. Där återfanns dock inte någon sådan utgiftsstrategi, utan det hette att arbetet med utformningen fortfarande pågick i regeringskansliet. I årets finansplan har tanken försvunnit helt. Det enda mer långsiktiga och principiella resonemanget förs i avsnitt 9 "Utgiftsram för lönekostnader", där det meddelas att någon sådan utgiftsram inte bör läggas fast för budgetåret 1990/91(!).

Som det nu är hamnar budgetsaldot på ett underskott uppgående endast till ca 400 miljoner (det förtjänar att påpekas att tvångssparandet – trots att inbetalningar sker i samband med skatteuppbörden – inte räknas in bland statens inkomster). Att hamna så nära noll med en budgetomslutning på drygt 400.000 miljoner, med så många osäkra poster utestående och dessutom för andra året i följd får betecknas som något av ett mirakel. Nu är det bara det att den budgetbalans som det för ett år sen gjordes ett stort nummer av idag avläses som ett budgetöverskott på 18.500 miljoner, på väg uppåt. All erfarenhet talar för att resultatet blir detsamma med den nu aktuella budgetavvägningen. Enligt det mönster från de senaste åren som framträder i tabell 3 är det enda man säkert kan säga att budgetsaldot för 1990/91 inte hamnar kring noll (eller på minus).

Tabell 3
Budgetsaldot 1986/87–1990/91
miljarder kronor

Bå	BP 1	KP 1	SB	BP 2	KP 2	Utfall
86/87	-49	-44	-43	-41	-34	-15
87/88	-37	-31	-29	-15	-6	-4
88/89	-12	-7	-6	+11	+11	+18
89/90	0	+11		-8	+18	
90/91	0					

Förklaringar:

Bå = budgetår

BP 1 = budgetproposition föregående januari

KP 1 = kompletteringsproposition föregående april

SB = statsbudget

BP 2 = budgetproposition under budgetåret

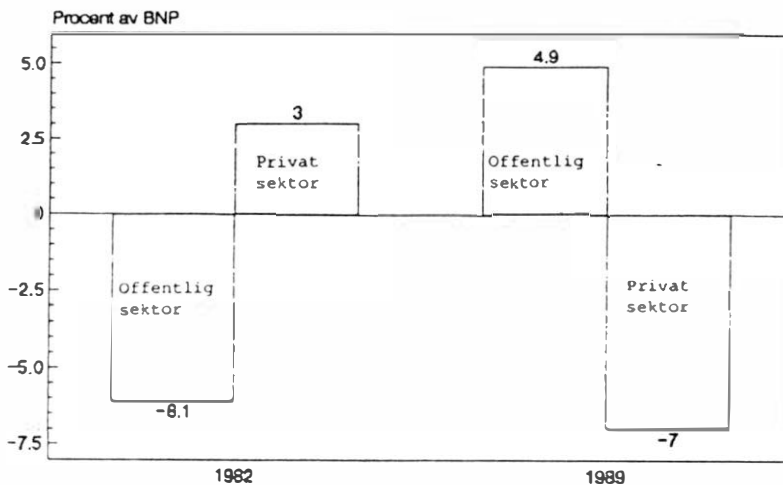
KP 2 = kompletteringsproposition under budgetåret

Den utveckling som framträder i tabell 3 överensstämmer väl med den målsättning som kommer till uttryck i socialdemokraternas 90-talsprogram:

Det offentliga sparandet, som idag är ca 2 procent av BNP, bör öka till 5–7 procent. Det innebär att det offentliga sparandet under de närmaste åren bör öka med 10–15 miljarder kronor om året.

Samma tankegång kommer till uttryck i finansplanens budgetpolitiska riktlinjer, där det heter att så länge hushållssparandet är lågt, måste sparandet i den offentliga sektorn förstärkas, om bytesbalansen skall kunna förbättras. Vad man inte nämner är att om det offentliga sparandet ökas, minskar utrymmet för sparande hos hushållen, i synnerhet om den offentliga sparandeökningen kommer till stånd genom skattehöjningar. En överflyttning av sparande enligt denna modell har redan pågått sedan mitten av 1980-talet, vilket diagram 8 visar.

Diagram 8
Sparandets socialisering

Den aktuella fördelningen av finansiellt sparande mellan olika sektorer av samhällsekonomin framgår av tabell 4. Den bild som där framträder ger underlag för slutsatsen att regeringens budgetpolitik inte handlar så mycket om att eftersträva samhällsekonomisk balans som att genomföra en socialisering av kapitalbildningen i landet.

Tabell 4
Finansiellt sparande, miljarder kronor

	1988	1989	1990
Hushåll	-31,0	-20,0	-12,7
Företag	-21,9	-68,5	-87,8
Offentliga sektorn	+38,8	+60,3	+63,0
staten	+16,7	+38,5	+34,0
socialförsäkringssektorn	+28,0	+31,6	+43,2
kommunerna	- 5,9	- 9,8	-14,2

Källa: PNB 1989

4 Det moderata alternativet

4.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Målet för den ekonomiska politik moderata samlingspartiet förespråkar är ytterst att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter god ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin.

Inom den ekonomiska politikens ram måste större vikt läggas vid den långsiktiga *strukturpolitiken*. Denna skall skapa förutsättningar för omvandling och dynamik. Nya lönsamma företag måste kunna utvecklas och gamla olönsamma avvecklas. För en ekonomisk tillväxt i nivå med omvärldens krävs dels god konkurrenskraft, dels en förbättrad utvecklingskraft. Att förbättra såväl konkurrenskraft som utvecklingskraft är den dubbla uppgift som den ekonomiska politiken står inför under de närmaste åren.

Utvecklingskraften förstärks genom att man ökar ekonomins flexibilitet och förmåga att på marknadsmässiga villkor dirigera resurser mot områden med gynnsamma pris- och tillväxtförutsättningar såväl på hemmamarknaden som på världsmarknaden. Det skapar förutsättningar för en varaktigt högre tillväxt. Genom en bättre funktionsduglighet hos olika marknader och högre produktivitet minskar också inflationsbenägenheten i ekonomin, vilket underlättar stabiliseringspolitiken.

Den viktigaste åtgärden för att öka drivkraften att arbeta, spara och starta företag samt för att underlätta lönebildningen är att sänka det totala skattestrycket med särskild inriktning på lägre marginalskatter. Om marginalskatterna sänks inom ramen för ett oförändrat skattetryck medför erforderliga kompenserande skattehöjningar störningseffekter i olika avseenden. Särskilt angeläget är att beskattningen av företagande och sparande inte markant avviker från förhållandena i omvärlden. Förmögenhets- och arvsskatterna bör också sänkas, eftersom de träffar den kapitalbildning som främjar ekonomisk tillväxt.

Den svenska ekonomin behöver dessutom avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet. Idag kännetecknas områden som barnomsorg, sjukvård, åldrvård och utbildning av låg effektivitet, bl.a. till följd av övertung byråkrati och långa köer. Det är egendomligt att inte regeringen av planhushållningens sammanbrott i Östeuropa drar slutsatsen att de offentliga tjänstemonopolen måste brytas och konkurrensen stärkas genom att enskilda alternativ tillåts arbeta på likvärdiga villkor. En grundläggande princip bör enligt vår mening vara att finansieringen i högre grad skall följa medborgaren, och ge denne möjlighet att välja mellan olika alternativ, och inte den offentliga producenten. Att skapa alternativ till den offentliga verksamheten i form av privata marknadslösningar innebär inte bara möjligheter till en effektivare och därmed billigare produktion utan även större variationsrikedom i tjänsteutbudet, vilket skulle befrämja valfriheten för både konsumenter och berörda yrkesutövare. Det skulle också innebära en större frihet för dem som arbetar i offentlig sektor att välja arbetsgivare eller starta eget. Våra förslag i dessa avseenden utvecklas utförligt i andra moderata motioner.

En privatisering av statliga företag och andra tillgångar befrämjar effektiviteten, sprider ägandet, stimulerar hushållssparandet och innebär dessutom en välbehövlig sanering av statens skuldbörda.

Förbud och föreskrifter som hämmar näringslivet bör så långt som möjligt tas bort. En avreglerad kapital- och valutamarknad fördelar de finansiella resurserna smidigare, snabbare och säkrare till de områden där de gör mest nytta. Lagstiftningen på arbetsmarknaden bör moderniseras så att den underlättar och inte försvårar strukturomvandlingen. Bostadsmarknaden måste fås att fungera bättre genom att subventioner successivt tas bort, fastighetsskatten stegvis avskaffas samt centralstyrning och byråkrati ersätts med rörlighet och anpassning.

En effektiv och säker energiförsörjning är av stor betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling och konkurrensförmåga. Den planerade förtida utvecklingen av kärnkraften skulle slå hårt mot särskilt de elintensiva delarna av basindustrin, som dessutom i stor utsträckning är lokaliserade till redan utsatta regioner. I en specialstudie till 1990 års långtidsutredning dras slutsatsen att den förda energi- och miljöpolitiken inte är förenlig med en årlig tillväxttakt på minst 2 procent. Enligt vår mening måste tillväxtmålet sättas än högre, vilket således förutsätter en mer produktions- och välfärdsfrämjande energipolitik. Ett grundläggande krav är att gjorda investeringar i kärnkraft – i enlighet med resultatet av folkomröstningen – skall utnyttjas så länge det är motiverat utifrån samhällsekonomiska och säkerhetsmässiga aspekter. Moderata samlingspartiets synpunkter och förslag beträffande energipolitiken framgår i övrigt av motion 1989/90:N404 Sveriges energipolitik av Carl Bildt m. fl. (m).

Ett viktigt inslag i en politik för högre tillväxt är att ekonomins spelregler är någorlunda stabila över tiden. Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknar den socialdemokratiska politiken under senare år har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Ständiga ändringar av spelreglerna genom skattehöjningar, nya ingrepp och regleringar skapar ett klimat där långsiktiga satsningar och investeringar överhuvud taget inte kommer till

stånd. Den ekonomiska politikens inriktning bör därför ligga fast över tiden.

Stabiliseringspolitiken måste baseras på det förhållandet att kapacitetsutnyttjandet för närvarande är högt. Det råder nästan överallt brist på arbetskraft. Inflationstakten tilltar och lönebildningen fungerar så dåligt att kostnadsläget försämras i snabb takt. Bakom dagens överhettningsproblem ligger som nämnts inte en för stor konsumtionsökning utan en för liten produktionsstillväxt, vilket i sin tur sammanhänger med restriktioner på ekonomins utbudssida, framför allt det hårda skattetrycket.

En åtstramningspolitik genom nya skattehöjningar skulle minska kapacitetsutnyttjandet och driva upp arbetslösheten. Efter hand kan detta visserligen ge vissa återverkningar i form av lägre pris- och löneökningar. Men i avsaknad av åtgärder som angriper de grundläggande problemen i ekonomin skulle därefter ett ökat kapacitetsutnyttjande stöta på samma utbudshinder, vilket varit det vanliga mönstret vid konjunkturtopparna under de senaste 20 åren.

Dessutom är de återkommande kraven på snabbt insatta åtstramningsåtgärder ett uttryck för den förlegade uppfattningen att staten skall ägna sig åt att finstyra den totala efterfrågan i ekonomin. Under 1950- och 1960-talens regelbundna konjunkturförlopp tedde det sig mer naturligt att försöka stimulera ekonomin i tider av lågkonjunktur för att sedan strama åt vid konjunkturtopparna. Denna keynesianskt inspirerade ekonomiska politik fungerar emellertid inte längre. Såväl svensk som internationell erfarenhet visar att osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen samt om hushållens och företagens beteende innebär att den aktiva konjunkturpolitiken tenderar att snarare förstärka än motverka ekonomins svängningar.

Mot denna bakgrund har moderata samlingspartiet länge avvisat finanspolitiska åtstramningsåtgärder i form av skattehöjningar. Eftersom överhettningen beror på förekomsten av flaskhalsproblem i produktionen, skall den mötas främst genom stimulans av arbetsutbudet och produktivitetshöjande åtgärder. Stabiliseringspolitiskt motiverade insatser bör i första hand åvila penningpolitiken, varvid målet att bevara den fasta valutakursen skall vara vägledande.

Det moderata alternativet till regeringens ekonomiska politik innefattar således en strukturpolitisk omvandling genom skattelättnader och avreglering samt en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken. Detta program har större möjligheter än en interventionistisk politik att varaktigt och trovärdigt värna den fulla sysselsättningen.

4.2 Stimulans för enskilt sparande

Uppgiften för finanspolitiken är inte längre att minska det statliga budgetunderskottet. Som framgått av det föregående uppvisar tvärtom den samlade offentliga sektorn numera ett stort finansiellt sparandeöverskott, som gör det angeläget att överväga var i ekonomin sparandet skall ske.

Den av socialdemokraterna förespråkade inriktningen mot bestående överskottssparande i den offentliga sektorn innebär en successiv överföring av ägande från enskilda händer till det allmänna. Införandet av löntagarfonder, uttag av pensionsskatt, utvidgningen av AP-fondens placeringmöjlig-

heter och tillkomsten av 5:e AP-fonden är konkreta exempel på utvecklingen mot ett alltmer omfattande kollektivt sparande. Dessutom innebär de nya idéer som framförts från LO att socialdemokraterna överväger ytterligare steg mot en socialisering av ägandet.

Moderata samlingspartiet förespråkar en annan väg. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i den enskilda sektorn. Efter hand som de åtgärder vi föreslår leder till ett ökat hushållssparande bör den offentliga sektorns finansiella sparande kunna reduceras. Målet bör sedan vara att det hålls i balans sett över en konjunkturcykel.

I linje med denna politik ligger de borgerliga förslagen att avveckla löntagarfonderna och att privatisera statliga företag.

En förbättring av det dåliga hushållssparandet förutsätter en generell politik. Det går inte att nämnvärt öka sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t.ex. nu sker i allemanssparandet. Inte heller påverkas hushållens sparvilja av påkostade annonskampanjer av den typ som spardelegationen genomfört. Att med tvångsmedel försöka höja sparandet är direkt olämpligt. Det motverkar sparviljan, och det leder endast till omfördelning av sparande eller till upplåning. Det s.k. tvångssparande som socialdemokraterna och centerpartiet genomdrev våren 1989 bör därför skyndsamt avskaffas.

För att öka hushållens sparande krävs i första hand stabila spelregler. Dessutom krävs en minskning av skattetrycket, som förutom att dämpa inflationen höjer avkastningen efter skatt på sparandet. Våra förslag om reformerad kapitalbeskattning gör det mer lönsamt att spara och mindre lönsamt att låna.

Därutöver är det viktigt att särskilt stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier till enskilda hushåll.

I bank bör ett startsparande införas där bl.a. föräldrar kan bygga upp ett startkapital för barn och ungdomar. Vidare bör pensionssparandet breddas så att det också kan ske i bank med liknande skattefördelar som gäller – och även fortsättningsvis skall gälla – för försäkringssparandet.

Sparande till och i egen bostad bör främjas bl.a. genom att någon skärpning av bostadsbeskattningen inte genomförs, omvandling av hyreslägenheter till bostadsrätts- och även ägarlägenheter underlättas och bosparande i bank stöds med statliga premier.

Diskrimineringen av privatpersoners aktiesparande bör vändas till sin motsats bl.a. genom att dubbelbeskattningen av aktieutdelningar avvecklas samt reavinstbeskattningen förenklas och lindras.

Dessa förslag för att öka hushållssparandet presenteras i motion 1989/90:Fi603 Sparande och ägandespridning av Carl Bildt m.fl. (m).

4.3 Principer för lönebildningen

Det förhållandet att regeringen som egentligen enda åtgärd mot en snabbt annalkande ekonomisk kris föreslår överläggningar med arbetsmarknadens parter angående lönebildningen gör det angeläget att ta ställning till vilka principer som bör gälla i detta avseende.

Medan löneutvecklingen liksom de flesta andra samhällsfrågor kontrol-

leras av totalitära regimer, ligger lönebildningen i demokratiska stater traditionellt utanför det område där statsmakterna ingriper. I de senare har emellertid under efterkrigstiden, i takt med att lönefrågorna fått ökad betydelse, politiska organ i ökad utsträckning börjat blanda sig i avtalsrörelserna. Sådan statlig inkomstpolitik har till formen kunnat variera alltifrån vaga uttalanden om vikten av återhållsamhet till rena löne- och prisstopp. Särskilt under senare år har det förekommit "bytesaffärer", där statsmakterna köpt utfästelser om lägre löneökningar mot eftergifter i form av skattelättnader eller andra förmåner.

Genomgående har det dock visat sig att även om inkomstpolitiska ingripanden möjligen till en tid kan dämma upp lönestegringen, så bryter den alltid igenom och då ofta som en "löneexplosion". Försök med s.k. förhandlad inkomstpolitik har i allmänhet slutat med att löntagarna fått både stora lönehöjningar och de av statsmakterna utlovade förmånerna.

Mot denna bakgrund är det inte underligt att man på senare tid börjat tala nostalgiskt om "den svenska modellen". I förhandlings-sammanhang avses med detta begrepp ett system, där man direkt mellan parterna når fram till måttfulla löneuppgörelser utan konflikter. Denna modell kännetecknas av att den nått och jämnt hade upptäckts, innan den försvann. Den symboliserades av att LO:s och SAF:s ledare Arne Geijer och Bertil Kugelberg for på gemensam föredragsturné till USA, och den fick sitt teoretiska uttryck i EFO-kalkylen. Men så snart den senare lades till grund för förhandlingarna ändrades förutsättningarna, så att problem uppträdde i form av arbetskonflikter och för konkurrenskraften förödande stora lönepåslag.

Den främsta orsaken härtill var att Sverige vid samma tid inledde den snabba skärpning av skattetrycket som fört oss upp i en obestridd tätposition i den internationella skatteligan. Dels försämrade detta rent allmänt våra konkurrensförutsättningar, dels reducerades löntagarnas utrymme för köpkraftsförbättringar. Det är sannolikt i en känsla av detta samband som statsmakterna alltsedan Haga-uppgörelserna vid mitten av 1970-talet ofta sökt växla skattelättnader mot löneåterhållsamhet. Men resultatet har inte blivit det eftersträfvade, bl.a. därför att medborgarna redan i samband med 1970 års skattereform lärde sig att omläggningar som påstås medföra förbättringar för de flesta snart leder till försämringar för alla.

Dessutom går det inte att komma ifrån att lönebildningen är ett specialfall av den allmänna prisbildningen i en marknadsekonomi. Löntagarorganisationernas roll blir då att pressa upp arbetskraftens ersättning mot den nivå som svarar mot marginalproduktiviteten. Går de längre, uppstår störningar som tar sig uttryck i antingen inflation eller arbetslöshet beroende på den ekonomiska politikens inriktning.

Utifrån såväl principiella skäl som praktiska erfarenheter avvisar moderata samlingspartiet tanken på statlig inkomstpolitik. Lösningen på det ovan skisserade dilemmat får i stället sökas i en klar arbetsfördelning mellan den politiska makten och arbetsmarknadens parter. Uppgiften för regering och riksdag blir då att i god tid redovisa sin uppfattning om det samhällsekonomiska läget och klargöra vilka ekonomisk-politiska förutsättningar som kommer att gälla. Därvid är det viktigt att ange konsekvenserna vid överskridande av ramen och att sedan hålla fast vid vad som sagts. Själva löne-

bildningen är en uppgift för parterna, som dock har att utgå ifrån att de själva måste bära ansvaret för konsekvenserna av alltför stora lönehöjningar i form av arbetslöshet samt konkurser och företagsnedläggelser, eftersom statsmakterna inte är beredda att föra en ackommoderande politik.

I ett avseende bör dock staten spela en aktiv roll i lönerörelserna, nämligen i egenskap av arbetsgivare. Riksdagen har för några år sedan fastställt mål för personalpolitiken, som riktar in statens arbetsgivarverk på uppgiften att tillgodose rekryteringsbehovet utifrån marknadens krav. Ändå vittnar misslyckandet med den statliga avtalsrörelsen så sent som i höstas om att det är svårt – i synnerhet för en socialdemokratisk regering – att undvika inblandning av politiska hänsynstaganden. Detta kan ses som ytterligare ett argument för att begränsa och decentralisera den statliga verksamheten.

4.4 En verklig skattereform

Moderat skattepolitik syftar till att ge enskilda människor möjlighet att själva disponera över en större del av sina inkomster. Därigenom minskas deras beroende av den offentliga sektorn. Familjer och enskilda skall normalt kunna leva på sina arbetsinkomster och ha möjlighet att förbättra sin situation genom egna insatser.

Den moderata skattepolitiken är också ett viktigt medel för att uppnå de ekonomisk-politiska målen god tillväxt, låg inflationstakt och arbete åt alla som vill arbeta. Alla tjänar på att dessa mål uppnås, inte minst de med låga inkomster och i små ekonomiska omständigheter.

Det främsta hindret mot en balanserad tillväxt är det hårda skattetrycket. Det är endast om det sänks som en skattereform kan ge tillräcklig dynamik i ekonomin. Det är endast om skattebördan minskas som man kan undvika att stora medborgargrupper genom högre skatt får betala andras skattesänkningar.

Den uppgörelse som träffades mellan socialdemokraterna och folkpartiet hösten 1989 avsåg bl.a. 1990 års skatter. En utgångspunkt var att skattetrycket mellan 1989 och 1990 skulle vara oförändrat. Av finansplanen framgår nu att skattetrycket i stället bedöms öka med en halv procentenhet mellan de båda åren.

Moderata samlingspartiet står för en alternativ skattepolitik, som skulle ha inneburit sänkt skattetryck genom hänsynstagande till dynamiska effekter och ökat hushållssparande samt besparingar i offentlig sektor. Därigenom hade de principiellt felaktiga och samhällsekonomiskt skadliga skattehöjningar som uppgörelsen inrymmer kunnat undvikas.

Vissa av de förslag som vi lade hösten 1989 kan inte upprepas nu. Det är ändå angeläget att ändra vissa av skattebesluten för 1990.

Skatteuppgörelsen – som i detta avseende accepterades av alla partier utom moderata samlingspartiet – innebar att de kraftigt höjda och regionalt snedfördelade taxeringsvärden som följer av fastighetstaxeringen 1990 skall vara underlag för den löpande bostadsbeskattningen. Detta innebär skattehöjningar med 1,3 miljarder kronor. Enligt vår uppfattning bör inte bostadsbeskattningen skärpas. Ett väsentligt skäl för detta är att sparande till och i egen bostad är en värdefull del av det totala hushållssparandet. För att und-

vika att bostadsbeskattningen ökas bör 1989 års taxeringsvärden vara grund för den löpande bostadsbeskattningen också 1990.

Den av riksdagsmajoriteten skärpta fastighetsskatten för flerfamiljshus 1990 bör då också återtas, eftersom denna höjning motiverades med att neutraliteten mellan olika upplåtelseformer skulle upprätthållas.

Skatteuppgörelsen innebar vidare att rätten till avdrag för resor med egen bil i tjänsten skulle begränsas kraftigt fr. o. m. 1990. Det schablonbelopp som gällt för 1989 (20 kronor för de första 700 milen) sänktes till 12 kronor. Detta förslag är principvidrigt. Den som använder egen bil i tjänsten bör självklart få dra av de faktiska kostnaderna. Riksdagsbeslutet medför kraftiga skatte-skärpningar för många skattskyldiga. Dessutom kan arbetsgivarnas kostnader komma att öka genom att de tvingas betala en högre milersättning än den faktiska kostnaden eller till följd av att andra färdmedel eller av arbetsgivaren anskaffade fordon måste användas. Vi föreslår därför att tidigare gällande regler för avdrag för resor med egen bil i tjänsten återinförs.

Uppgårelsen innebar också att avdrag för pensionsförsäkringspremie avseende 1990 endast medges för tre fjärdedelar av premien. Bortsett från det orimliga i att något som anses avdragsgillt inte skall få dras av till sitt fulla värde strider beslutet mot den överenskommelse som träffades mellan riksdagens partier i samband med reformeringen av efterlevandepensioneringen. En förutsättning för denna uppgörelse var att avdragsrätten för pensionsförsäkringar inte skulle försämrats. Den reducerade avdragsrätten kommer dessutom givetvis att påverka det totala sparandet negativt. Vi föreslår att pensionsförsäkringspremier skall vara avdragsgilla i sin helhet även 1990.

Mervärdesskatten för hotell- och restaurangbranschen höjdes genom skatteuppgörelsen. Den kostnadsökning som uppkommit kan väntas ge en effekt rakt motsatt den avsedda. På grund av de prisökningar som följer kan nämligen bytesbalansen beräknas bli försämrad med minst lika stort belopp som de ökade skatteintäkterna. Sannolikt blir försämringen större. De reduceringsregler som gällt t. o. m. 1989 bör därför återinföras.

Våra utgångspunkter för en genomgripande skattereform med beslut våren 1990 är följande:

1. Skattereformen skall utformas så att skattetrycket sänks.
2. Den statliga inkomstskatten skall slopas upp till en inkomst av 200 000 kr. i 1991 års penningvärde. För inkomstdelar över denna gräns bör den statliga skattesatsen vara högst 10 procent. Det innebär att den högsta marginalskatten – vid genomsnittlig kommunalskatt – blir 41 procent.
3. Skatteskalen skall inflationsskyddas. Skiktgränsen i skatteskalen bör dessutom justeras upp i takt med reallöneutvecklingen, så att andelen inkomsttagare som betalar statlig inkomstskatt inte ökar genom ökade realinkomster.
4. För att skattereformen inte skall urholkas genom kommunala skattehöjningar måste den kombineras med ett kommunalt skattestopp i vart fall under en övergångsperiod.
5. Kapitalinkomster skall beskattas med en enhetlig skattesats på högst 30 procent.

6. Även kapitalvinster som uppkommer t. ex. vid försäljning av bostäder och aktier bör beskattas med en enhetlig skattesats på högst 30 procent, men först efter det att hänsyn tagits fullt ut till inflationen. Nuvarande uppskavsregler vid villaförsäljning bör även gälla för bostadsrätter. Skattefrihet vid omplaceringar inom en aktieportfölj och vid långa innehav bör övervägas.
7. Skatten på långsiktigt hushållssparande för pension eller till och i eget boende får inte skärpas.
8. Full avdragsrätt skall gälla för ränteutgifter som avser eget boende.
9. Företagsbeskattningen reformeras så att bolagsskattesatsen sänks till 30 procent, investeringsfondssystemet slopas och lagerreserveringsmöjligheterna ersätts av en reserveringsmöjlighet med det utgående egna kapitalet som bas. De mindre bolagen måste få utvidgade reserveringsmöjligheter. Även egenföretagarnas reserveringsmöjligheter måste vara goda och inte kräva övergång till ny företagsform.
10. Energibeskattningen reformeras inom ramen för ett oförändrat skatteuttag genom att punktskatterna så långt möjligt omvandlas till en koldioxidrelaterad skatt.
11. Skattereformen finansieras genom dynamiska effekter, besparingar i offentliga utgifter samt strukturförändringar i skattesystemet.

En sänkning av marginalskatterna och skattetrycket kan beräknas inverka positivt på utbudet av arbetskraft och därmed på den ekonomiska tillväxten. En bättre tillväxt leder till större statsinkomster. Därmed blir en marginalskattesänkning delvis självfinansierad. Ett ökat arbetsutbud skulle dessutom minska flaskhalsproblemen på arbetsmarknaden och därigenom även minska trycket uppåt på löner och priser. Ytterligare en fördel är att det enskilda sparandet skulle stimuleras.

Frågan kan ställas varför de marginalskattelättnader som träder i kraft i år inte förmått hålla nere kostnadsutvecklingen. Svaret är dels att klarhet på denna punkt skapades så sent att avtalsrörelsen i stort sett var slutförd, dels att lättnaderna uppvägs av i princip lika stora höjningar av andra skatter. Moderata samlingspartiet föreslog redan i januari 1989 samma marginalskattelättnader där heltidsarbetande befinner sig och dessutom en finansiering med besparingar på statsbudgetens utgiftssida. Ett beslut under våren med denna uppläggnings skulle ha fått en klart dämpande effekt på lönebildningen.

Inte ens den verkliga skattereform som moderata samlingspartiet förespråkar kan emellertid ses som annat än ett första steg i en reformering av det svenska skattesystemet. Även efter den sänkning av skattetrycket som moderata samlingspartiet förordar för 1991 ligger det klart över omvärldens. Fortfarande kommer i det närmaste två tredjedelar av de enskilda medborgarnas inkomster att gå till den offentliga sektorn.

En målmedveten politik, som syftar till att harmonisera det svenska skattetrycket med vad som allmänt gäller i Europa, måste därför bedrivas. Därmed kommer de enskilda medborgarnas rätt att disponera över sina inkomster att öka väsentligt. Samtidigt blir tillväxten större än vad den annars skulle vara.

Moderata samlingspartiet redovisar i övrigt sina förslag på skatteområdet i ett antal separata motioner.

Mot. 1989/90
Fi204

4.5 Budgetpolitiken

Utformningen av finanspolitiken spelar en central roll för den ekonomiska tillväxt som ger ökad valfrihet och tryggare välfärd i framtiden.

Den långsiktiga tendensen till att inte bara statsbudgetens inkomstsida utan även dess utgiftssida ökar i förhållande till den samlade produktionen (BNP) måste brytas. Enligt vår mening är det nödvändigt att vid sidan av skattetrycket även den offentliga utgiftsandelens reduceras. Detta ger den åtstramningseffekt som erfordras, samtidigt som resurser frigörs för enskild verksamhet.

Den uppställda målsättningen innebär att de offentliga utgifternas möjliga ökningstakt i nominella termer bestäms av den reala tillväxten i ekonomin, den inflationstakt som råder i de länder mot vilka Sverige har en fast växelkurs samt det krav på minskning av skattetrycket som ställs upp.

Vårt sedan tidigare uppsatta mål är att skattetrycket skall dras ned med i genomsnitt cirka en procentenhet per år. Det innebär att de offentliga utgifternas reala ökning måste begränsas till 0,5-1,0 procent per år, om man utgår från en genomsnittlig tillväxt i totalproduktionen (BNP) på 2,0-2,5 procent per år, vilken blir möjlig med moderat ekonomisk politik.

Enligt vår mening är den angivna inriktningen av budgetpolitiken fullt realistisk. De avregleringar och avmonopoliseringar som vi har föreslagit skapar tillsammans med nödvändiga besparingar ett tillräckligt utrymme för att klara också de nytillkommande offentliga utgiftsbehov som är ofrånkomliga eller enligt vår mening angelägna att tillgodose.

Våra förslag till förändringar är så utformade att de främst begränsar tillväxten i transfereringsutgifterna samt håller tillbaka kommunernas expansion. Effekterna motverkas för hushållen genom att skattesänkningarna är större än besparingarna och för kommunerna genom att minskningen av statsbidrag kopplas samman med ett slopande av till dessa knutna villkor och föreskrifter. Med tanke på lönekostnadernas stora betydelse för kommunernas ekonomi innebär våra förslag därutöver väsentligt minskade kostnader för kommunerna, eftersom de av oss föreslagna skattesänkningarna gör det möjligt att hålla löneökningarna på en låg nominell nivå.

Mot bakgrund av behovet att anpassa den svenska inflationstakten till den som råder i omvärlden måste utgiftsökningarna i nominella termer successivt begränsas till ca 5 procent för hela den offentliga sektorn. Mot denna bakgrund beklagar vi att regeringen inte utformat sitt budgetförslag med utgångspunkt från en utgiftsram för förvaltningskostnader. Riktlinjer för en sådan ordning bör presenteras i kompletteringspropositionen. Med den reglering och detaljstyrning som följer av budgetsystemet riskerar emellertid en utgiftsram att leda till oönskade nedskärningar av offentlig verksamhet. För en smidig tillämpning av en utgiftsram krävs därför att detaljstyrningen i budgetsystemet minskar. Dessutom krävs en skattepolitik som skapar förutsättningar för en riklig löne- och prisutveckling.

Enligt vår uppfattning bör storleken på statsbidragen till kommunerna

återspegla huruvida deras utgiftsökningar ligger inom ramen eller ej, vilket i sin tur förutsätter att detaljstyrningen i statsbidragsreglerna tas bort på det sätt som vi föreslår. Dessutom krävs att kommunerna inte tillåts kompensera sig med skattehöjningar, vilket klaras med ett kommunalt skattestopp.

I likhet med regeringen anser vi det vara en riktig finanspolitisk avvägning att eftersträva ungefärlig balans i statsbudgeten. Till skillnad från regeringen siktar vi emellertid inte till att efter budgetårets slut ha uppnått ett kollektivt sparande via budgeten. De hänsynstaganden vi gjort under posten "Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto" liksom den finansiering vi planerar för vår skattereform 1991 är så avvägda att även det slutliga budgetutfallet skall bli balanserat.

Vårt förslag till statsbudget för budgetåret 1990/91 innebär – med hänsynstagande till de konkreta yrkanden som läggs i skilda motioner – en utgiftsnivå som ligger 13,4 miljarder kronor lägre än regeringens förslag. Av dessa utgiftsminskningar är drygt 3 miljarder kronor av mer eller mindre engångskaraktär, även om samma slags intäkter av denna storlek torde kunna beräknas för varje år under den närmast överskådliga framtiden.

Vårt förslag till statsbudget innebär vidare att skatteintäkterna kan beräknas bli 5,3 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått från.

Eftersom regeringen valt att förelägga riksdagen ett budgetförslag som i väsentliga avseenden är ofullständigt och som avses kompletteras med förslag senare under våren har regeringen valt att beräkna tillkommande utgiftsförslag under en nettopost som uppförs med 8 miljarder kronor. Vi har mot denna bakgrund sett oss nödsakade att använda samma teknik.

För att inrymma såväl de förslag om utgiftsminskningar respektive utgiftsökningar som vi räknar med att lägga fram under våren, som de skattesänkingsförslag för inkomståret 1991 som vi lägger fram i samband med de till april aviserade propositionerna på detta område har vi till *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* anslagit 13 miljarder kronor.

Vårt kassamässiga överskott för budgetåret 1990/91 blir således 3,1 miljarder kronor större än vad regeringen föreslagit.

Bortser vi från de icke permanenta besparingarna, som är ett resultat av föreslagen försäljning av statliga företag m.m., beräknas den av oss föreslagna budgeten bli i stort sett balanserad.

Den uppläggningsmoderata samlingspartiet föreslår av budgetpolitiken är en konsekvens av de politiska strävanden som redovisats i denna motionsinledning. Förslagen ansluter nära till den politik vi 1988 gick till val på.

Tre mål har varit väsentliga i arbetet med det moderata budgetalternativet. För det första att minska de automatiska utgiftsökningarna. För det andra att öka valfriheten för såväl enskilda som kommuner och företag. För det tredje att avveckla onödiga subventioner.

Speciell vikt har lagts vid avvägningen mellan skattesänkningar och utgiftsbegränsningar. Denna har gjorts så att hushållens ekonomiska situation förbättras genom att skattesänkningarna för individer och hushåll är större än besparingar på direkta transfereringar.

Detta gäller t.ex. sjukförsäkringen. Ersättningsnivån i sjukförsäkringssystemet har tidigare på grund av ökade skatter höjts från 80 procent till 90 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten. Mot bakgrund av de omfat-

tande skattesänkningar vi föreslår är det naturligt att ersättningsnivån under de första 89 dagarna nu åter sänks till 80 procent. För den enskilde är det avgörande vad som blir kvar efter skatt – inte vilket belopp denne får ut före skatt. Förändringen bör därutöver leda till att missbruk av systemet i form av "friskfrånvaro" begränsas. Från och med den 1 januari 1991 bör ansvaret för de första fjorton dagarnas sjukfrånvaro dessutom åvila arbetsgivarna genom en s.k. arbetsgivarperiod.

Av samma skäl föreslår vi att ersättningsnivån i föräldraförsäkringen minskas från 90 till 80 procent. Skattesänkning är också ett motiv för den sänkning av ersättningsnivån i delpensionsförsäkringen från 65 till 50 procent som i likhet med tidigare år föreslås. Inom justitiedepartementets område läggs fram förslag om ökade insatser för att värna om dem som utsätts för brott. Brottsofferjourer och kvinnojourer tillförs ytterligare 5 milj. kr.

Inom utrikesdepartementets område föreslås omfördelningar av medel inom såväl biståndsramen som i anslagen till olika organisationer m.m. Sammanlagt minskar anslagen inom detta område med 1 055 milj. kr.

Ulandsbiståndet skall enligt vår mening främja en utveckling mot demokrati och marknadsekonomi i mottagarländerna. Nuvarande länderramar till enpartistater föreslås avvecklade inom en femårsperiod. Vi upprepar dessutom kravet på en avveckling av biståndet till Vietnam.

Inom vår biståndspolitiska ram föreslås ökade regionala satsningar, framför allt i Östeuropa, som får ökade anslag med sammanlagt 225 milj. kr. Av dessa avsätts 100 milj. kr. för särskilda insatser för de baltiska republikerna. Anslagen för miljö- och markvård och demokratiutveckling föreslås också utökade.

Försvarspolitiken i ett mer långsiktigt perspektiv kommer att behandlas av riksdagen först 1991. Enligt vår uppfattning kommer då att krävas väsentliga tillskott för att förhindra en ytterligare nedgång i försvarets kapacitet. Innevarande år läggs förslag som innebär att handlingsfriheten inför kommande försvarsbeslut bibehålls och en fortsatt urgröpning av försvarsförmågan förhindras. Medel anvisas för bl.a. utökad repetitionsutbildning och ammunition. Ubåtsjaktsidan förstärks genom beställning av två nya kustkorvetter. Artilleriet tillförs medel för renovering av befintlig materiel. Riksdagens beslut 1989 om ny organisation för armén bör rivas upp. De merkostnader för armén som ändå uppstår skall kompenseras. Anslagen till försvaret föreslås sammanlagt öka drygt 504 milj. kr.

Inom socialpolitiken föreslås betydande förändringar i förhållande till regeringens förslag. Dessa har främst samband med familjepolitiken. Förslag läggs fram om ett vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per barn och år i förskoleåldern och avdragsrätt för styrkta barntillsynskostnader på motsvarande belopp. Denna reform innebär att småbarnsfamiljerna får en verklig valfrihet i barnomsorgen under hela tiden innan barnen börjar i förskolan. Fördelningen av det offentliga stödet mellan skilda delar av Sverige blir mer rättvis. Kostnaden för denna reform uppgår till netto 825 milj. kr. för budgetåret 1990/91. Regeringens förslag om förlängd föräldraförsäkring avvisas.

Utöver vårdnadsbidraget och avdragsrätten föreslås ett grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen på 15 000 kr. Detta är ett sätt att anpassa skatteuttaget efter familjernas försörjningsbörda och på detta sätt

generellt förbättra för barnfamiljerna.

Vi föreslår en höjning av garantibeloppet i föräldraförsäkringen från 60 till 82 kr. per dag. Förslag läggs också fram om pensionstillskott till de s.k. undantagandepensionärerna.

Utgifterna på socialområdet påverkas dessutom av de förslag till ändrade ersättningsnivåer i bl.a. sjuk- och föräldraförsäkringssystemen som redogjorts för tidigare.

Delpensionsavgiften föreslås därutöver sänkas fr.o.m. den 1 januari 1990 från 0,5 till 0,3 procent i enlighet med riksförsäkringsverkets förslag.

Totalt minskar utgifterna på detta område med 5 330 milj. kr.

Inom kommunikationsdepartementets område kommer större konkreta förslag att läggas i anslutning till kommande propositioner. Vi kan redan nu förutskicka förslag om satsningar på underhåll och byggande av vägar. Detta är av stor betydelse för att förhindra att vägarna slits ner för mycket, att trafiksäkerheten kan ökas och att trafiken kan flyta på ett ur miljösynvinkel bättre sätt.

Smärre besparingar på sammanlagt 63 milj. kr. föreslås. Förslag läggs om ett svenskt internationellt register för sjöfarten och om att fritidsbåtsregistret skall avskaffas. Intäkterna för det sistnämnda täcker i dag inte ens utgifterna.

Vi föreslår minskade utgifter på finansdepartementets område på 2 022 milj. kr. Kommunerna ges genom bl.a. avregleringar frihet att själva avgöra var tillgängliga resurser skall satsas. En rad specialdestinerade och styrande bidrag slås samman till ett klumpbidrag. Vi föreslår att skatteutjämningsavgiften och den s.k. Robin Hood-skatten avskaffas. Till följd av att vår politik leder till sänkt – inte omfördelad – skattebörd kan ökningen av lönekostnaderna hållas väsentligt lägre än med regeringens politik. Våra förslag gör det möjligt att minska transfereringarna till kommunerna med sammanlagt 2 miljarder kronor för budgetåret, vilket ändå betyder att kommunerna kan bibehålla en reall oförändrad verksamhet. Med regeringens politik är detta inte möjligt. Betalningarna till och från staten effektiviseras.

Eftersom löntagarfonderna avvecklas kan också den särskilda fondskatten om 0,2 procent avskaffas fr.o.m. den 1 januari 1990.

Tullen tillförs ytterligare medel för att kunna öka insatserna mot narkotikasmuggling. Tio nya narkotikahundar bör inskaffas.

Inom utbildningsdepartementets område föreslås betydande omfördelningar av anslagen till grundskolan samt vissa besparingar inom vuxenutbildningen.

Inom grundskolan föreslås en förstärkning av resurserna för undervisningen. En större andel av statsbidragen ges direkt till kommunerna. Detta ger kommunerna frihet att förstärka undervisningens kvalitet genom att t.ex. fatta beslut om mindre klasser. Förstärkningarna motsvaras av besparingar på olika specialdestinerade och centralstyrda bidrag samt på administrationen inom skolväsendet.

Vi lägger förslag om en ny – på ämnesstudier grundad – lärarutbildning. Ämnesstudierna prioriteras i lärarnas fortbildning. För dessa ändamål anvisas 130 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Förslag läggs dessutom fram om att skolstartsåldern skall sänkas till det år barnet fyller sex år.

Ökade medel anvisas för att stärka ämnenas ställning inom universitetsutbildningen. Antalet utbildningsplatser vid fristående kurser ökas med 4 000.

För att råda bot på den akuta situation som råder inom högskolan när det gäller inredning och utrustning föreslås att staten för nästa budgetår tillskjuter 500 milj. kr.

På jordbruksdepartementets område räknas med ökade inkomster genom försäljning av delar av Domänverkets markinnehav. Eftersom skogsvårdsavgiften avskaffas kan vissa av de anslag som finansieras av avgiften minskas. I enlighet med tidigare riksdagsbeslut föreslås en fortsatt neddragning av livsmedelssubventionerna med 250 milj. kr.

Inom arbetsmarknadsdepartementets område föreslås besparingar på totalt 1 384 milj. kr. Eftersom särproposition väntas senare under våren är budgeten emellertid ofullständig.

Arbetsmiljöavgiften på 1,5 procent föreslås avskaffas fr.o.m. den 1 januari 1990. De medel som influtit till arbetslivsfonden skall snarast återbetalas. Förslag läggs också fram om sänkta bidrag till kommunerna för beredskapsarbeten och minskade insatser vad gäller kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag. Det skall ses mot bakgrund av den låga arbetslösheten. Ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen sänks på motsvarande sätt som gäller för andra försäkringssystem.

På bostadsdepartementets område avvaktas kommande särproposition. Besparingar om sammanlagt 245 milj. kr. förs fram nu.

Den oroande brottsutvecklingen gör det nödvändigt att förstärka polisväsendet. Mot denna bakgrund läggs inom civildepartementets område fram förslag om förstärkning av polisen med 600 administrativa tjänster. Dessa gör det möjligt att frigöra poliser för egentligt polisarbete. Kostnaden beräknas till ca 100 milj. kr.

Inom industridepartementets område föreslås en fortsatt avveckling av de selektiva företagssubventionerna samt en försäljning av statliga företag. Utgifterna för departementet minskar därmed med netto 2 690 milj. kr. Eftersom särproposition är aviserad är regeringens förslag även på detta område ofullständigt.

Inom miljö- och energidepartementets område föreslås ökade insatser för vård av naturreservat och för att värna kulturlandskapet.

Budgetpropositionen är, som nämnts, i många hänseenden ofullständig. Regeringen kommer i särpropositioner under våren att lägga förslag som rör bl.a. forskningspolitiken, presstödet, näringspolitiken, regionalpolitiken, livsmedelspolitiken, flyktingpolitiken, den kommunala ekonomin och skatterna. Regeringen har beräknat anslagsposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* till 8 miljarder kronor. Någon specifikation av hur medlen avses bli använda anges inte. Anslaget skall bl.a. utnyttjas för att täcka de kostnader som blir följden av de särpropositioner som ännu inte förelagts riksdagen. Vi har i våra motioner redovisat förslag över hela det politiska fältet men har mot bakgrund av budgetpropositionens magra innehåll inte ansett det meningsfullt att nu lägga konkreta förslag i sådana frågor som kommer att senare föreläggas riksdagen för beslut. En noggrann genomgång

av de förslag som vi avser att förelägga riksdagen under våren och vilka har kostnadskonsekvenser för budgetåret 1990/91 medför ett beräknat tillkommande utgiftsbehov om 13 miljarder kronor.

Besparingarna av engångskaraktär utgörs till största delen av försäljningar av statliga företag. Detta är med andra ord besparingar som under en följd av år kan upprepas. De utgiftsminskningar som avser socialförsäkringssektorn kommer inte formellt att påverka budgetunderskottet. De leder i stället till ett större överskott inom socialförsäkringssektorn. Från samhällsekonomisk synpunkt är dock dessa förändringar att jämföra med utgiftsminskningar som får direkta budgeteffekter. Bokföringsmässiga dispositioner bör vidtas så att besparingarna formellt påverkar statsbudgeten. Inom ramen för ett oförändrat uttag av socialförsäkringsavgifter – med justering för de av oss föreslagna avgiftssänkningarna – bör storleksförhållandena mellan de olika avgifterna justeras.

Sammantaget innebär det moderata budgetförslaget en viss finanspolitisk förstärkning jämfört med regeringens förslag om även effekterna av de icke permanenta besparingarna inkluderas. Detta finner vi emellertid befogat med hänsyn till den väntade efterfrågeuppgången i ekonomin. Skulle avmattningen under budgetåret bli mer markerad än vad vi nu förutser, reduceras det beräknade budgetöverskottet automatiskt.

Det kan mot bakgrund av i det föregående angivna riktlinjer synas motsägelserfullt att i en tid av betydande överskott i den samlade offentliga sektorn förordas ett visst – om än beskedligt – budgetöverskott, vilket ju ytterligare förstärker det kollektiva sparandet. Det offentliga sparandets överskottet hänför sig emellertid i allt väsentligt till socialförsäkringssektorn, där alla prognoser pekar på snabbt växande utgiftsökningar i framtiden. Den av oss åsyftade anpassningen kommer därför i första hand till stånd genom de föreslagna sänkningarna av arbetsgivaravgifterna med 1,9 procentenheter och genom att stor återhållsamhet iakttas med kommande höjningar av socialförsäkringsavgifter.

4.6 Statsskuldpolitiken

Genomförandet av statsskuldpolitiken ävilar riksgäldskontoret, som sedan halvårsskiftet 1989 är underställt finansdepartementet. Trots detta ägnas denna del av den ekonomiska politiken ringa utrymme i finansplanen.

Statsskulden uppgick vid årsskiftet 1989/90 till ca 600 miljarder kronor, vilket innebar en minskning med ca 10 miljarder sedan föregående årsskifte. Denna nedgång föll helt på den del av statsskulden som är placerad i utländska valutor. Detta kan förefalla överraskande med hänsyn till det stora underskottet i bytesbalansen. Förklaringen är att den förda räntepolitiken medförde ett än större inflöde på den privata kapitalbalansen.

Det framställs ibland som önskvärt att med hjälp av budgetöverskott amortera ned statsskulden. Därmed skulle ju räntekostnaden på statsbudgetens utgiftssida så småningom försvinna. Alldeles bortsett från att socialdemokraternas avsikt med budgetöverskotten är att socialisera sparandet och att statliga intäktsöverskott erfarenhetsmässigt har en tendens att framkalla nya utgiftsätåganden, är en snabb återbetalning av statsskulden knappast nå-

gon attraktiv idé. Det skulle innebära att medborgarna under några år fick underkasta sig extra höga skatter för att någon gång i framtiden kunna åtnjuta desto lägre skatter. Uppläggningsen kan liknas vid att en villaägare säljer sin bostad, använder en del av likviden för att betala tillbaka hypotekslånen och återstoden till att förvärva ett mindre krypin, bara för glädjen att leva skuldfri. Den rationelle medborgarens motåtgärd skulle bli att under återbetalningsåren ta upp lån för att jämna ut sin konsumtionsförmåga över tiden. Det bör observeras att balans i statsbudgeten i förening med ekonomisk tillväxt betyder att skuldtjänstkostnaderna minskar i betydelse för varje år.

Statens sedan någon tid sjunkande upplåningsbehov skapar paradoxalt nog vissa problem för riksgäldskontoret. Det är svårt att förse penning- och obligationsmarknaderna med erforderlig mängd statsskuldväxlar och riksobligationer. En annan konsekvens är att statsskuldens räntebindningstid förkortas. Uppbörderna av arbetsmiljöavgift och tvångssparande utgör f. n. en särskild komplikation, eftersom de ger ett slags extra upplåning av temporär natur. Därtill kommer kravet på riksgäldskontoret att via bl. a. allemanssparandet suga upp likviditet från hushållen.

I planeringen för 1990 förutses totalt sett inte något nämnvärt behov av nettoupplåning. Därmed kan förskjutningen bort från statsskuldväxlar och riksobligationer förutses fortsätta. Detta är olyckligt, eftersom dessa upplåningsformer fungerar smidigt och är kostnadseffektiva.

Vi noterar med tillfredsställelse att riksgäldskontoret synes iaktta den av oss länge förordade återhållsamheten med utgivande av nya spar- och premieobligationer. Likaledes förefaller inställningen till allemanssparandet ha blivit mera reserverad. Enligt vår mening bör denna linje gälla även i fortsättningen. Statsupplåningen bör befrias från rollen som sparfrämjare och stimulansen av hushållens sparande i stället ges en mera generell utformning. I huvuddelen av hushållens bidrag till statens upplåning får då lämnas via avkastningsfonder, som i sin tur placerar i statspapper av varierande längd.

Som upplåningsform för staten har allemanssparandet flera nackdelar. Bl. a. bestäms dess omfattning inom politiskt givna ramar av spararna/långgivarna och står alltså utanför riksgäldskontorets kontroll, vilket är särskilt allvarligt, eftersom inlåningen i princip är å vista. Denna sparform infördes i en tid, då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringslivet ovanligt nog ett överskott, varför hushållens sparande borde kanaliseras till statsskulden. Det var då rationellt att lyfta ut såväl inlåning som statsobligationer från bankernas balansräkningar och låta hushållen placera sina sparmedel direkt i statsskulden. Men i dagsläget, när det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de icke-finansiella företagen till följd av ökade investeringar har ett negativt sparande, bör det skattegynnade sparandet i stället styras till näringslivet. Enligt vår mening bör således allemanssparandet avvecklas som statlig upplåningsform. Däremot är det angeläget att stödja sparande i allemansfond liksom att stimulera långsiktigt bundet sparande i bank och försäkring, varifrån medlen kan kanaliseras till produktiva investeringar.

Statens upplåning utomlands fungerar numera smidigt, särskilt efter tillkomsten av korta faciliteter på eurodollarmarknaden och den inhemska

amerikanska marknaden. Den fortlöpande hanteringen av utlandslånen med bl. a. förtidsinlösen och skuldbytesavtal ger betydande kostnadsreduktioner.

Normen att staten inte skall låna i utlandet bör, som framhålls i finansplanen, ligga fast. Vi har sedan länge ansett att den skall tolkas i enlighet med den nu föreslagna omformuleringen att staten inte skall nettolåna i utländsk valuta. Däremot kan det inte vara rimligt att riksgäldskontoret i en tid av växande bytesunderskott skall amortera ned statens utlandsskuld. Detta skulle medföra en avsevärd höjning av statens upplåningskostnader. I stället för att låna kort utomlands till exempelvis 8 procent får man betala nära 5 procentenheter mer för inhemsk upplåning mot statsskuldväxlar, vilka köps av svenska företag som lånar utomlands och tillgodogör sig mellanskillnaden.

4.7 Penningpolitiken

Med den långsiktiga, icke-interventionistiska uppläggning som moderata samlingspartiet vill ge finanspolitiken kommer uppgiften att genomföra kortsiktiga justeringar av stabiliseringspolitiken främst att åvila penningpolitiken.

Inom de ramar som sätts av målet om en fast växelkurs gäller det då att påverka likviditet och räntenivå så att inflation och arbetslöshet hålls nere. Eftersom ränteutvecklingen i hög grad styrs av marknadskrafter, blir förändringar av penningmängden genom marknadsoperationer det främsta instrumentet. Penningpolitiska åtgärder får effekt betydligt snabbare än finanspolitiska ingrepp, vilket minskar risken för felaktig tidsanpassning.

Men fördelen med att i stabiliseringspolitiken lägga tyngdpunkten på penningpolitiken är inte bara det snabbare genomslaget. Grundläggande är att inflation är ett monetärt fenomen, medan finanspolitiken främst rör sådana strukturella frågor som fördelningen mellan enskild och kollektiv konsumtion och mellan privat och offentligt sparande.

Under förutsättning att finanspolitiken är i hygglig balans, vilket idag får anses vara fallet, bör den inriktas främst på långsiktiga mål, varvid konjunkturella svängningar endast tillåts påverka takten i förändringarna. På penningpolitiken faller då att med utnyttjande av marknadskonforma instrument motverka smärre uppkommande störningar av kortsiktig natur.

Genom sitt ansvar för penningpolitiken har riksbanken en viktig roll i kampen mot inflationen. Internationella erfarenheter visar på ett direkt samband mellan framgång i stabiliseringspolitiken och oberoende för berört lands centralbank. Det är därför angeläget att ge riksbanken en mer självständig ställning i förhållande till de politiska beslutsorganen. Förslag med detta syfte läggs fram i motion 1989/90:Fi705 Ökat oberoende för riksbanken av Lars Tobisson m.fl. (m).

Den under senare år genomförda avregleringen av kreditpolitiken har varit positiv för den svenska ekonomin. Den inledande kreditexpansionen får ses som en naturlig anpassning till en oreglerad marknad. En normalisering inträdde redan under 1989, då ökningen av hushållens upplåning i olika finansinstitut dämpades högst avsevärt.

Stravan bör nu vara att avlägsna sådana återstående rester av kreditregle-

ringen som förbudet mot realränte/indexlån. Försäkringsbolag kringgår idag denna bestämmelse genom sale-lease-back-konstruktioner, vilket visar att riksbankens vanliga tes om regleringars ineffektivitet stämmer även i detta fall. Kassakravsmedel hos riksbanken bör – i likhet med vad vi tidigare framhållit – berättiga till skäligen ränteersättning.

Såväl penning- som obligationsmarknaderna påverkas starkt av den särskilda omsättningsskatten på värdepapper ("valpskatten"). Handeln har minskat kraftigt – delvis som en följd av flyttning till utländska börser. Detta är ett problem främst för låntagarna, vilka får sin finansiering avsevärt fördyrad. Inte minst gäller det staten, som drabbas av ökade kostnader för sin upplåning, när marknaden blir mindre likvid. Det torde t.o.m. vara så att skatten totalt sett medför en nettokostnad för statsverket, vilket för övrigt statsrådet Odd Engström nyligen har tillstått. Med hänsyn till omsättningsskattens många negativa verkningar bör den enligt vår mening avskaffas.

Den snart genomförda avregleringen av *valutapolitiken* överensstämmer med sedan länge framförda moderata krav. Det är nu angeläget att den planerade beredskapslagstiftningen verkligen får karaktären av ett instrument som förbehålls tider av krig eller krigsfara. Om man med hänvisning till skattekontroll och statistikbehov fortsätter att kräva att t.ex. utländska betalningar och aktieköp skall gå via svensk valutabank eller att livförsäkringspremier i utländska försäkringsbolag inte får överstiga 3.000 kronor, skulle valutaregleringen återinföras bakvägen. Det är dessutom knappast troligt att en sådan ordning skulle godtas av andra länder i den finansiella integrations Europa.

Valutaregleringens slopande aktualiserar frågan om Sveriges valutapolitiska regim. Målet är och förblir en fast växelkurs. Sedan ett tiotal år tillbaka anges denna i förhållande till en korg av utländska valutor. I praktiken har emellertid den svenska kronans värde påverkats av de stora kurssvängningarna för dollarn, som dessutom har getts dubbel vikt i korgen. En fastare punkt att anknyta kronan till erbjuder sig i form av EMS (det europeiska monetära systemet), i vilket flertalet EG-länders valutor ingår. Inom EMS skulle också riksbanken kunna påkalla andra riksbankers stöd för att försvara kronans värde. I Storbritannien och Norge förekommer nu överväganden med sikte på inträde i EMS, vilket ytterligare skulle vidga kretsen av samarbetsländer.

Självfallet är inte en EMS-anknytning någon patentmedicin mot problemen i den svenska ekonomin. En vanlig invändning är dessutom att den svenska inflationen först måste ned, innan vi kan gå in i ett valutapolitiskt samarbete. Men detta har nu sagts under några år, och inflationsgapet mot våra viktiga konkurrentländer har bara vidgats. Man bör komma ihåg att EMS inrymmer f.d. höginflationsländer som t.ex. Frankrike, där just deltagandet i valutasamarbetet framtvingat ett större engagemang i kampen mot inflationen. Skulle Sverige nu – trots vår snabba kostnadsutveckling – söka anknytning till EMS, vore det en signal om att alla uttalanden som utesluter en devalvering verkligen är allvarligt menade.

När Sverige i slutet av 1970-talet under trycket av våra stora ekonomiska obalanser utträdde ur valutaormen, utlovades en förnyad anknytning till ett europeiskt valutasamarbete, så snart förutsättningar för detta åter förelåg.

Enligt vår mening har detta nu en tid varit fallet. Förutsättningarna blir under alla omständigheter inte bättre under överblickbar framtid, och det är angeläget att vårt land även på detta område deltar i det pågående integrationsarbetet i Europa.

4.8 Effekter av den moderata politiken

Den uppläggnings av den ekonomiska politiken som förordats i det föregående kan förutses leda till ett väsentligt bättre utfall än regeringens linje. Det gäller både på kort och – inte minst – på lång sikt.

Särskilt betydelsefullt är förslaget om en successiv sänkning av skatetrycket, som under en följd av år kommer att verka befrämjande på den ekonomiska tillväxten. Med sänkta marginalskatter stimuleras arbetsutbudet, vilket motverkar överhettningen på arbetsmarknaden. Våra förslag till sänkta arbetsgivaravgifter – sammantaget nära 2 procentenheter redan i närtid – dämpar därutöver kostnadsutvecklingen. Eftersom vi motsätter oss huvuddelen av de höjningar av indirekta skatter som utgör "finansiering" både 1990 och 1991, reduceras bara av detta skäl inflationstakten med ca 2,5 procentenheter vartdera året. Genom en lindrigare kapitalbeskattning stimulerar vi det enskilda sparandet.

Genom att förlägga åtstramningen till statsbudgetens utgiftssida och till den kommunala verksamheten skapar vi förutsättningar för effektivisering. En sådan underlättas också av avregleringar och andra utbudsfrämjande åtgärder. Som exempel kan nämnas den föreslagna förändringen av sjukförsäkringen, som kan väntas minska "friskfrånvaron" och därmed förbättra produktivetsutvecklingen.

En svensk EMS-anknytning skulle också stärka tilltron till vår beslutsamhet att försvara kronans värde och samtidigt inskräpa nödvändigheten av att prioritera kampen mot inflationen.

I försörjningsbalansens termer skulle det samlade resultatet av den moderata politiken avläsas i en större ökning av bruttonationalprodukten än vad regeringen kan räkna med. Den offentliga konsumtionen blir lägre, men det behöver inte uppvägas av en motsvarande uppgång i den privata konsumtionen, eftersom hushållens sparande förbättras. Detta är välkommet, eftersom intresset för investeringar – inte minst i näringslivet och för bostadsändamål – rimligen ökar. Med större arbetsutbud, mindre kostnadspress och utökad produktionskapacitet blir det också möjligt att öka exporten, vilket är nödvändigt för att den yttre balansen skall kunna återställas.

Sammantaget leder den moderata politiken till en väsentligt högre tillväxttakt redan 1991. Därmed ansluter Sverige bättre till den internationella utvecklingen. I ett något längre perspektiv medför den med den moderata alternativet förhöjda aktivitetsnivån att flaskhalsproblemen reduceras, inflationstakten avtar och räntenivån sänks, vilket allt hjälper till att förbättra bytesbalansen.

Den moderata politiken ger således ett bättre utfall i år och nästa år. Den innebär dessutom att grunden läggs för fortsatta förbättringar längre fram under 1990-talet. Skattesänkningar och avregleringar ger positiva verk-

ningar även under kommande år, då också nya steg kommer att tas utefter den inslagna vägen.

Mot. 1989/90
Fi204

Detta är inte någon tredje väg – det är den enda vägen!

5 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att för budgetprocessen uppställda regler skall följas,
4. att riksdagen beslutar omfördela medel från socialförsäkringssektorn till statsbudgeten i enlighet med vad som i motionen anförts,
5. att riksdagen för budgetåret 1990/91, i avvaktan på slutligt förslag, beräknar Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, till 13 000 000 000 kr.,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsram för förvaltningskostnader,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsskuldpolitiken,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kredit- och valutapolitiken.

Stockholm den 25 januari 1990

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Bo Lundgren (m)

Sonja Rembo (m)